

ЗА ПРАВА УКРАЇНЦІВ В УКРАЇНІ!

27 червня 2000 року, у переддень Дня Конституції України, рівно ополудні, з ініціативи Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, широко підтриманої громадськими рухами та політичними партіями патріотичного спрямування, українство пікетувало Будинок Адміністрації Президента України у Києві та місцеві президентські адміністрації з вимогою **захисту конституційних прав українців в Україні.**

Редакція газети «Слово Просвіти» відстежувала події, що відбувалися того дня, і звітує про них своїм читачам, наголошуючи на проблемах, порушених пікетувальниками.

КИЇВ

Близько 300 представників «Просвіти», Педагогічного товариства імені Григорія Ващенко, Фонду імені Олександра Грника, Українського Народного Руху, інших партій і товариств зібралися на Банковій, 2. Колону очолили члени центрального правління, народний депутат Павло Мовчан, професор Анатолій Погрібний, академік вищої школи Олександр Пономарів, відповідальний секретар «Просвіти» Микола Нестерчук, голова Київського крайового об'єднання «Просвіти» Юрій Гнаткевич, головний редактор «Вечірнього Києва» Віталій Карпенко, голова Всесвітнього форуму українців Михайло Горинь, відомі політичні діячі Олесь Шевченко, Григорій Булах, інші знані в патріотичному середовищі особи. Усі вони виступили на імprovізованому мітингу. Суть їхніх виступів зводилася до викладених у зверненні до Президента України Л. Кучми, Голови Верховної Ради І. Плюща, Прем'єр-Міністра України В. Ющенка, Голови Ради національної безпеки Євгена Марчука про захист конституційних прав українців в Україні, а саме про ту ганебну реальність, у якій опинилося українство у своїй, віками омріяній державі: на десятому році незалежності народ брутально принижується у своїх національних і соціальних правах.

«Зокрема ми, учасники попереджувального пікетування, — йдеться у Зверненні до влади, — привертаємо увагу до такого. Після перших обнадійливих кроків у напрямі відродження України як великої європейсь-

кої держави, сьогодні ми спостерігаємо безпрецедентний за масштабами та новий за формами наступ зросійщення на Україну, що розгортається як внутрішніми, «з ринковим обличчям», антиукраїнськими силами, так і зовнішніми, імперськи налаштованими культуртрегерами Росії. Нині, в час високих інформаційних технологій, що мають особливий вплив на свідомість людей, українство опинилося перед загрозою повної втрати своїх законодавчих пріоритетів у всіх ланках масової культури, в освіті, війську, в ешелонах влади та виробничій сфері. Українці сьогодні позбавлені можливості отримувати однозначно рідномовну інформацію та культуру з телебачення і радіо, відсутній властивий для всіх держав світу національний спектр газет, журналів, гине українське книговидавництво.

Замість того на нас щоденно звалюється російськомовний інформаційний потоп з екранів телебачення, УКХ-станцій, прилавки завалені російською пресою та бульварною літературою. Знахабнілі мас-медіа-олігархи, при повному потуранні Президентської влади та Верховної Ради, перетворили засоби масової інформації України у свій, близький їхнім низькопробним смакам та шкурним інтересам російський медіа-світ. Вони цинічно і глумливо ігнорують права і потреби титульної нації, перетворили ЗМІ у п'яту колону сусідньої держави. Цілеспрямовано руйнується українське мовне середовище. Українець на Сході, Півдні і навіть у Центрі України під впливом сформованих імперською стихією обставин фактично відтіснений у своєму праві спілку-

➔ *Продовженн на с. 2-5*

Сьогодні в номері:

Ми безправні на своїй «землі» — заявили учасники пікетування —
с. 1—5

Рятуймо національно-духовну спадщину! — с. 6

*Яремі Гояну — 60!
З роси й води! —* с. 7

*Уперше в
нашій газеті!
Юрій Іллєнко:
«PR— мовна війна» —*
с. 8—9

*Ім'я милосердя —
мати Тереза —*
с. 10—11

*Любов Голота.
Дитя людське —*
с. 12—14

*Погляд на творчість
Валерія Кікти —*
с. 15

Наш фотоконкурс —
с. 16

ЗА ПРАВА УКРАЇНЦІВ В УКРАЇНІ!

➔ **Продовженн . Початок на с 1**

вання українською мовою. Зросійщеною залишається в Україні вища школа, сотні тисяч українців на Сході та Півдні країни позбавлені права навіть на власну початкову школу. Неприкриту підривну діяльність супроти Української держави здійснює Московська церква, у той час як церква Київського Патріархату перебуває у постійній боротьбі за своє утвердження. Українозневажництво, україноненавистництво набувають в Україні вже й кривавих форм, прикладом чого стало недавнє вбивство у Львові за українське слово, за українську пісню відомого композитора Ігоря Білозіра.

Учасники пікетування заявили про своє небажання миритися з дискримінаційними явищами в Україні стосовно титульної нації і зажадали від Президента, від усіх структур влади вжиття негайних та ефективних заходів на виправлення ненормального становища українців в Україні, належного втілення у життя положень Конституції України, зокрема:

1. Захисту конституційних прав титульної нації в Україні.

2. Визнання незадовільним стану функціонування української мови в усіх сферах суспільного і державно-політичного життя та рішучих дій Президента України, гаранта Конституції України з вимогою забезпечити виконання статті 10 Конституції України як норми прямої дії.

3. Посадові особи, державні службовці усіх рангів, депутати усіх рівнів неухильно повинні виконувати рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999

року щодо обов'язкового застосування української мови органами державної влади, їхніми посадовими особами, а також у навчальному процесі в освітніх закладах України, у сфері обслуговування тощо.

4. Звертаємося до Верховної Ради України з проханням доручити відповідним комітетам Верховної Ради України найближчим часом розглянути проект Закону «Про державну мову», підготовлений Науковим товариством імені Т. Шевченка та Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Т. Шевченка.

5. Звертаємося до Верховної Ради України з пропозицією доручити профільним комітетам проаналізувати чинний Закон України «Про інформацію» і Закон України «Про друковані засоби масової інформації» (про пресу) в Україні та розробити законопроекти щодо внесення змін і доповнень у чинне законодавство з метою чіткого правового регулювання використання державної мови в інформаційному просторі України.

6. Звертаємося до Кабінету Міністрів України з проханням заслухати виконання Постанови Кабінету № 998 від 8 вересня 1997 року «Про комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови». Розробити «Програму державної підтримки українського книговидання в Україні» та програму формування провідного в державі одномовного українського телебачення і масової преси.

7. Звертаємося до Ради національної безпеки й оборони України з проханням заслухати на одному з найближчих засі-

дань питання про мовну ситуацію в Україні як таку, що створює загрозу національній безпеці держави, та розробити програму заходів, спрямованих на утвердження державної мови в Україні».

ВІННИЦЯ

Обласна «Просвіта», Український Народний Рух, Організація Українських Націоналістів, «Зелені», Конгрес української інтелігенції та інші партії і громадські організації демократичного спрямування закликали вінничан узяти участь у пікетуванні обласної державної адміністрації. Відгукнулося близько 400 осіб-одномумців і, як не дивно, комуністичні організації зі своїми сателітами. Останні прийшли для того, аби виривати в демократів з рук мікрофони і плакати, на яких значилося: «Досить утисків і принижень української культури!», «Геть чиновників, що ігнорують українську мову!», «Припиніть зросійщення України!», «Геть найманців російської експансії!». Очевидно, воєнничі комуняки вважали себе адресатами цих послань. Отримавши відсіч, комуняри стихли. Пікет переріс у мітинг, що пройшов злагоджено і по-бойовому, одностайно прийняв звернення, що акумулювало вимоги пікетувальників, і передав його в адміністрацію.

погляд, звучить дивно. Втім, учасники пікету звернули увагу журналістів на численні, часом шокуючі, факти повсякденного життя, які і справді примушують замислитися про майбутнє вітчизняної культури. За спостереженнями голови дніпропетровської організації «Просвіта», письменника Володимира Заремби, який колись працював начальником обласного управління культури, сфера функціонування української мови на Дніпропетровщині за роки незалежності не тільки не розширилася, але поступово звужується. За винятком обласного телебачення і радіо, українською мовою сьогодні не веде мовлення жодна телекомпанія і місцева радіостанція. Практично не залишилося українських газет, а книжковий ринок переповнений російськими виданнями — фантастикою, детективами. Колись регіональне видавництво «Промінь» видавало на рік три десятки книг місцевих авторів. Сьогодні це видавництво, яке поміняло в душі часу свою назву на «Січ», ледве дихає. Видати українську книжку в Дніпропетровську можна хіба що мізерним тиражем і своїм коштом. Все це, на думку голови «Просвіти», не можна назвати інакше, як «освєнцімі української культури».

До речі, діалогу між учасниками пікету, стурбованими долею української культури, і представниками влади так і не

ВОЛИНЬ

На Київському майдані, в Луцьку, біля облдержадміністрації, рівно ополудні, 70 пікетувальників чатували чиновників, вимагаючи підтримки 10-ї статті Конституції, української мови й культури, відродження духовності і єдності церков. Серед учасників пікету — більшість партій демократичного спрямування, Союз українців, Братство Андрія Первозванного.

На зустріч з пікетувальниками вийшли голова облдержадміністрації Б. Клімчук і його заступник П. Онищук. Вимоги пікетувальників були сприйняті ними як слушні, і Б. Клімчук вирішив провести конструктивну розмову з лідерами громадських організацій, запросивши їх до себе в кабінет. Складено план спільних дій для розв'язання нагальних проблем національної культури і духовності на Волині.

ДНІПРОПЕТРОВСЬК

У переддень Дня Конституції представники національно-демократичних партій і організацій Дніпропетровщини, в рамках всеукраїнської акції «Захистимо себе», пікетували будівлю місцевої облдержадміністрації. Для одного з найбільших обласних центрів, де проживає 67 відсотків українців, назва такої акції, на перший

відбулося. Можливо, тому, що дніпропетровські чиновники і творча інтелігенція говорять різними мовами. Причому не тільки в переносному, а й у прямому значенні слова.

ДОНЕЦЬК

Аналізуючи події, що відбувалися на Донеччині в день пікетування, звернемо увагу наших читачів на такий факт: як тільки 11 організацій національно-патріотичного спрямування подали заявку на проведення акції, з своїми заявками до міської влади звернулися Слов'янська партія та комуністи — найагресивніші українофоби. На допомогу комуністам з Києва прибув злочасно відомий нардеп Мойсеєнко, який і очолив маленький черговий шабаш на площі імені Леніна. 30 комуністів з Сталіном на портреті і червоними прапорами з чорними бантами побрели до пам'ятника Артема, де лунали промови членів Слов'янської партії та Інтернаціонального Двіження Донбасу. Мітинг (хоч заявлялися пікети) увінчався листівкою Слов'янської партії, де, зокрема, червоним по білому значилося й таке: «Донбасс должен стать центром борьбы с галицким фашизмом и самостийностью. Неужели нам мало того, что закрываются шахты, деньги Донбасса перекачива-

«ПРОСВІТА» СЬОГОДНІ

8 червня 2000 року відбулося чергове засідання Центрального правління, яке розглянуло проект заходів Всеукраїнського товариства «Просвіта» на 2001 рік, спрямованих на обстоювання та утвердження української державності, української мови, культури, духовності. Всебічно обговоривши проект, правління прийняло рішення скликати сесію головної ради, яка відбулася 30 червня нинішнього року.

За ухвалою сесії, проект заходів Центрального правління стане основою планів роботи обласних об'єднань. Передбачені спільні заходи обласних об'єднань і Центрального правління «Просвіти».

Згідно з вимогами Статуту ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка і за ухвалою сесії головної ради упродовж жовтня—листопада цього року будуть проведені звітно-виборчі конференції в первинних осередках та міських і районних об'єднаннях «Просвіти».

Звітно-виборчі обласні конференції мають відбутись у грудні 2000 року з обов'язковою участю членів Центрального правління згідно з робочим графіком.

VI з'їзд «Просвіти» відбудеться у Києві у січні 2001 року.

Інф. «Слово Просвіти»

ються в Галичину, а руский язык уничтожается, чтобы расчистить дорогу галицийскому суржику?

Донбасс хорошо знает, что украинцы и русские — один народ, а бандеровцы — другой!».

І комуністи, й «славяне» безсовісно «клепали» на львів'ян і одностайно хвалили партію ПРВУ, яка виступила проти подій у Львові (чи не тому, що мер Донецька пан-товариш Рибак — її натхненник і організатор)...

Чому Рибак так яро цікавиться львівськими справами? Можливо, у Донецьку, як у Датському королівстві, все прекрасно, а Конституція України для нього — понад усе? Ось що засвідчили просвітяни та представники УРП, КУН, УНР, ДемПУ у своєму зверненні до гаранта Конституції, Президента Кучми, засобів масової організації України (копія — голові Донецької облдержадміністрації та облради В. Ф. Янукевича): «Пікетування 27 червня викликане тим, що на території Донецької області зухвало нехтуються норми Конституції України правоохоронними органами, усіма органами державної влади та всіма гілками судової, виконавчої та представницької влад.

Людей за сфабрикованими органами прокуратури звинуваченнями притягають до кримінальної відповідальності, утримують за ґратами (справи Сергія Салова, Н. Сербул, Бувайова та інші). Свідчення та зізнання добуваються за допомогою тортуру.

Суди в своїх рішеннях керуються не законом, а майновим станом сторін, порушуючи ст. 129 Конституції України. Нехтуються навіть права неповнолітніх дітей та матерів (суд. справи Буряк Анфіси та Штукмейстер Лариси).

Повсюдно порушується трудове законодавство (невиплата зарплати, вимушені неоплачувані відпустки, примусове переведення на контрактну систему).

Вільне підприємництво знищується каральними методами податкових органів.

Продовжується зловживання психіатрією (справа Шаталова в Куйбишевському райсуді м. Донецька).

Чинівництво цинічно ігнорує Закон України «Про звернення громадян», «Про мови в Україні», ст. 10 Конституції України, розділ 11 Конституції України про права та свободи людини. Більше п'ятидесяти комерційних телерадіокомпаній працюють на Донеччині, порушуючи чинне законодавство про радіо і телебачення.

Порушення законодавства починається з перших осіб, зокрема з голови Донецької облради і облдержадміністрації Янукевича Віктора Федоровича, який незаконно суміщає ці дві посади, уникає спілкування з незалежними ЗМІ та критично налаштованими громадськими і політичними партіями та громадськими організаціями.

Спілкування голови облдержадмініст-

рації п. Янукевича з пресою обмежується так званими прес-конференціями щопонеділка з лояльними журналістами.

Сесії облрад, засідання колегій, наради стали фактично закритими. Введена система допуску на них за запрошеннями, що тільки імітує гласність і демократію.

Насправді стан справ на Донеччині свідчить, що замість побудови визначеної ст. 1 Конституції України правової демократичної української держави формується тоталітарна держава, в якій основна маса громадян абсолютно безправна. Тобто порушення Конституції та чинного законодавства, на превеликий жаль, здійснюється саме владою і досягли в області критичного рівня».

Як відомо, просвітяни Донеччини вже не раз зверталися до Президента, намагаючись привернути увагу до грубого порушення конституційних прав українців в Донбасі, але жодних проявів зворотного зв'язку не досягли. А тим часом «Листок Славянської партії» давно вже не вважає на українського Президента і через його голову шле «Поздравление из Украины» іншому Президенту — В. В. Путіну, де, між іншим, значиться й таке: «Ожидаем от Вас дальнейшего развития усилий, направленных на консолидацию славянских государств и наших исторических союзников». Цікаво, які зусилля вони мають на увазі?.. Чи не Чечню?!

ЖИТОМИР

На жаль, — переконані просвітяни краю — подосі багато статей Конституції дієві тільки на папері. Зокрема це стосується статей 10 та 11.

Об 11 годині за ініціативою обласного об'єднання Товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка біля будинку облдержадміністрації зібралися просвітяни, яких підтримали УНР, КУН, крайове козацтво «Поліська Січ», небайдужі громадяни міста та області. Пікетування, в якому взяло участь близько 300 чоловік, завершилося о 12 годині.

В облдержадміністрацію передано листа з такими вимогами:

— Розглянути на обласній, міських та районних сесіях питання дотримання Закону «Про мови», виконання статті 10 Конституції України.

— Переглянути питання перейменування вулиць, площ в обласному центрі, містах та районах.

ЗАПОРІЖЖЯ

У пікетуванні взяли участь 146 чоловік. На площу перед облдержадміністрацією їх вивело усвідомлення того, що конституційне законодавство виконується в Україні украї незадовільно. Залишаються незабезпеченими соціальні права наших громадян, наростають дискримінаційні тенденції стосовно духовних, культурних та мовних прав титульної нації — українців. Відбувається подальше зросійщення України, набуваючи нерідко потворно-цинічних форм. Фактично перебуває під окупацією інформаційний простір, хронічно зросійщеною залишається вища школа, підірвана діяльність супроти Української держави здійснює Московська церква, обласкана Запорізькою облдержадміністрацією та директоромським корпусом міст області.

Намагання Запорізької міської ради поставити втретє на порядок денний мовне питання — про надання російській мові державного функціонування в Запоріжжі — є не лише антиконституційним актом, але й засвідчує, що державний орган місцевої влади перетворився на «п'яту колону» в місті і виконує антидержавну, деструктивну роль у житті регіону. Хіба не злочин омосковщити козацьку землю,

де гартувалася національна свідомість українців? На це здатні лише зайди та Кирпи-Гнучкошиєнки:

*А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та допоможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати.*

Т. Шевченко

Учасники пікету вважають, що всі гілки державної влади України зобов'язані:

— взяти твердий курс на українське національне відродження та вжити рішучих заходів до припинення масових і грубих порушень національних прав українців;

— виконати Постанову Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 року № 998 про «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови»;

— ліквідувати російськомовну сторінку в українському паспорті та поновити графу «національність»;

— привести кількість українських шкіл у відповідність із процентним складом українців;

— забезпечити навчання в усіх вищих та середніх навчальних закладах державною мовою;

— усунути символи вже не існуючої імперії, колоніальні знаки, назви вулиць, площ, підприємств;

— 80 відсотків масової інформації мають бути українськомовними;

— звільнити з-під арешту членів партії «Самостійна Україна»;

— повернути Печерську лавру Українській православної Церкви — це святиня українців, а не московських попів.

Заяву-звернення від просвітян, КУНу, демократичних партій та громадських організацій підписали лідери організації.

КІРОВОГРАД

27 підписів стоїть під зверненням учасників пікетування і мітингу на площі ім. Кірова в Кіровограді до керівників держави і області, що відбулися 27 червня ополудні. 27 лідерів політичних партій і громадських організацій національно-демократичного спрямування на повен голос заявили про серйозні проблеми в краї, названому Євгеном Маланюком «Степовою Еладою», а більшовиками — ім'ям одного з своїх, ними ж знищених, лідерів.

Голова Кіровоградської обласної державної адміністрації Василь Моцний, на відміну від своїх попередників, відмовився від практики діалогу з представниками політичних партій та громадських організацій національно-демократичного спрямування. Міський голова О. Нікулін заявив про заборону пікетування і мітингу, оскільки вважав, що «наслідком проведення такої акції буде загострення міжнародної ворожнечі серед населення міста». Мабуть, начальство вважає, що мовчазна згода з порушенням конституційних прав людини на Кіровоградщині сприяє дружбі народів...

Мітинг і пікет відбулися. Від обласної влади його учасники вимагають:

1. Безумовного дотримання керівними посадовими особами в органах виконавчої влади норм Конституції України та законів України, відмови від практики психологічного тиску на інодумців, залякування і шантажу, погроз, звільнення з роботи і т. ін.

ЗА ПРАВА УКРАЇНЦІВ В УКРАЇНІ!

➔ **Продовженн . Поч. на с. 1—3**

2. Поліпшення показників у економічній та соціальній сферах області, зокрема:

— збільшення обсягів переробки виробленої в області сільськогосподарської продукції;

— підвищення обсягів виробництва сільгосптехніки за програмою «Агротехніка»;

— створення в області необхідного запасу зерна для хлібопекарської промисловості з метою припинення підвищення ціни на хліб.

3. Забезпечити свободу слова засобом масової інформації, припинити адміністративний тиск з боку окремих посадових осіб облдержадміністрації, контролювати ЗМІ щодо виконання ними Закону України «Про мови», зокрема:

— провести в області перереєстрацію ЗМІ, які порушують Закони України «Про мови» та «Про ЗМІ в Україні»;

— запровадити рубрику в газетах, на радіо й телебаченні «Вектор політичного життя краю».

4. Забезпечити на практиці функціонування української мови в органах державної влади та місцевого самоврядування.

5. Завершити до 10-річчя незалежності України українізацію середніх спеціальних та вищих навчальних закладів.

6. Активізувати й завершити до 10-річчя незалежності процес позбавлення населених пунктів області символів тоталітарної доби (демонтаж пам'яток більшовицьким вождям, перейменування вулиць, майданів, населених пунктів). До кінця нинішнього року провести науково-практичну конференцію з питання перейменування Кіровограда.

7. Звільнити з посади заступника голови Кіровоградської облдержадміністрації Світлану Негоду за непрофесіоналізм, низьку політичну культуру, дискредитацію основних принципів державотворення і демократії.

8. Взяти за практику проведення щоквартальних зустрічей керівників області із лідерами політичних партій і громадських організацій національно-демократичного спрямування.

СЕВАСТОПОЛЬ

Більше години тривав 27 червня, організований «Просвітою», пікет перед Севастопольською держадміністрацією. Під час нього українці заявили про свої права і найболючіші проблеми в цій незагоєній рані України. Звучали вимоги виділити земельну ділянку для української церкви, проведення державних заходів державною мовою, використання чиновниками державної мови, створення належних умов діткам українського інтернату, вчителям української мови, нестача яких гостро відчувається. Пікетувальники заявили і про неприпустимість панування чужої ідеології, чужої культури на українському півострові. Просвітяни змушені були написати і таке гасло: «ЧФ Росії — в Росію!» Бо напередодні на урочистому засіданні на честь Дня Конституції голова міськдержадміністрації п. Леонід Жунько щиро зізнався: «Пребывание Черноморского флота лично мне импонирует». Напевне, саме ці слова надихнули чиновників. Майже кожен другий із держслужбовців, які будуть отримувати підвищену пенсію від України, голосно захищає ЧФ Росії і обурювався саме цим гаслом.

Загалом акція пройшла спокійно. Вимоги севастопольської «Просвіти» вручено представнику Севастопольської держадміністрації.

МИКОЛАЇВ

Обласні «Просвіта», НРУ, КУН виста-

УКРАЇНЦІ!

Чотири роки тому Верховною Радою України була прийнята Конституція. Наш народ справді вистраждав свій Основний Закон. Конституція України — це пряме і реальне втілення ідеї державотворення, ідеї Української Держави, яка, в свою чергу, була невід'ємною складовою і вершиною розвитку національної ідеї.

Ми, представники політичних партій і громадських організацій націонал-демократичного спрямування, висловлюємо глибоку тривогу щодо нинішнього стану і перспектив української держави. Наша стурбованість викликана:

— економічним занепадом України і крайнім зубожінням народу;

— депопуляцією населення України;

— диктатурою олігархів;

— згоранням демократичних процесів;

— ігноруванням національних інтересів у ході великої приватизації.

Ми вважаємо, що ці та інші проблеми мають не об'єктивну, а суб'єктивну природу.

Ми продовжуємо жити не в українській Україні.

Підтримуючи зусилля реформістських, патріотичних сил в уряді В. Ющенка, наполягаємо на:

— формуванні бюджетів усіх рівнів знизу вгору, а не навпаки;

— посиленні державного контролю над енергоринком, реприватизації незаконно приватизованих обленерго;

— державному пріоритетові та податковому сприянні енергозабезпечуючим технологіям;

— невідкладному прийнятті нового податкового кодексу, який би послабив тиск на вітчизняних виробників, зокрема на середніх та дрібних підприємств;

— посиленні державного контролю за ходом аграрної реформи;

— створенні умов для збереження інтелектуального потенціалу нації, забезпеченні успішної роботи молодих науковців, недопущення відтоку інтелектуальної еліти;

— призначенні на керівні посади в органах виконавчої влади на всіх рівнях національно свідомих, професійно придатних фахівців;

— роздержавленні засобів масової інформації, забезпеченні умов для реальної свободи слова;

— проведенні твердої протекціоністської політики щодо українського книгодрукування, національного кінематографа;

— прийнятті нового Закону України «Про мови» із чітким механізмом його реалізації та контролю за виконанням.

вили 35 пікетувальників біля органів держадміністрації та самоврядування. Вимоги учасників попереджувального пікетування такі:

1. Обласній і районним держадміністраціям та органам самоврядування міст виконувати рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року щодо офіційного тлумачення статті 10 Конституції України про застосування державної мови.

2. Місцевій держадміністрації у своїй діяльності з гуманітарних питань керуватися і в повному обсязі виконувати ст. 16 ч. 9 та ст. 22 ч. 7 Закону України «Про місцеві державні адміністрації».

3. Провести атестацію державних службовців, керівників середньої загальної освіти, профтехучилищ та вищих навчальних закладів I—IV рівнів. Особливо звернути увагу на керівників навчально-методичних центрів. Залучити до цього активістів «Просвіти».

4. Припинити діяльність у Миколаєві філії Московського гуманітарно-технічного університету.

5. Забезпечити висвітлення роботи державних установ та органів самоврядування в засобах масової інформації державною мовою.

6. Припинити діяльність місцевих телекомпаній, котрі порушують Закони України «Про телебачення», «Про кінематографію», «Про рекламу».

7. Звіт відповідальних осіб за виконання (невиконання) обласної програми упровадження державної мови і застосування відповідних санкцій. Створення нової комісії з пріоритетним включенням представників «Просвіти», РУХу, КУНу, ПРП, Української православної Церкви Київського патріархату і УАПЦ, патріотичних, національно-демократичних партій з бюджетним фінансуванням її діяльності.

8. Введення до штату адміністрації посади заступника голови облдержадмі-

ністрації з дотриманням Конституції України, у т. ч. ст. 10.

9. Привести у відповідність із законодавством про державну мову написи назв, районів, установ, покажчиків у містах. Створити комісію з топоніміки і символіки з наданням їй виконавчих повноважень і фінансування її діяльності та інші.

ОДЕСА

Ініціаторами пікету були обласна організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, Український Народний Рух, Педагогічне товариство імені Григорія Вашенка, Конгрес українських Націоналістів. Крім названих організацій і партій, у пікеті взяли участь УКРП, «Собор», «Сдність».

Усього учасників пікету — 178 чоловік.

Не зважаючи на дощ, учасники пікетування вистояли з 12 до 13 години біля облдержадміністрації під гаслами: «Геть московських попов з України!», «Україна для українців», «Українці повинні бути господарями на своїй землі», «Пане Президенте, захистіть українську мову», «Зупинити русифікацію шкіл», «Де українське радіо і телебачення?», «В Росії проводиться геноцид проти українців і української мови», «Голову держадміністрації у відставку».

Активно виступав перед пікетувальниками голова обласної організації УНР Віктор Цимбалюк. Голова Одеського обласного об'єднання «Просвіта» імені Т. Шевченка В. Гарбарчук дав інтерв'ю засобом масової інформації про реальний стан мови і українців в Україні.

До пікетувальників не вийшов голова обласної держадміністрації пан Гриневецький, але наступного дня місцеве радіо повідомило, що він подав у суд на Цимбалюка — «за образу».

РІВНЕ

12—13 година, 27 червня. Близько 40 осіб — членів «Просвіти» і Руху (УНР) пікетували облдержадміністрацію з національними вимогами.

До пікетувальників не вийшов жодний чиновник, але на відео зняли. Мабуть, час від часу переглядатимуть у тиші своїх службових кабінетів...

ХАРКІВ

Пікетування в одному з найбільш зросійщених міст за останнє десятиріччя, де послідовно переслідуються всі національні рухи та організації, вважалось не санкціонованим: міськвиконком не прийняв від голови обласної «Просвіти» А. Кіндратенка подану заздалегідь заяву на його проведення. Вочевидь, «батьки» міста і області вважають, що українцям Харкова нема чого нарікати на дійсний стан речей, який інакше й не назвеш, аніж словом, узятим з їхньої улюбленої російської мови, — «вопиющим». Чого вартий лише намір Харківської міської влади поставити пам'ятник Ломоносову на додаток до пам'яток генералу Жукову та іншим неукраїнцям, що «прикрасили» місто уже в часи «незалежності»...

Невеликі числом та могутні духом 50 чоловік все ж пікетували обласну держадміністрацію (з 12.15 до 13.00), згодом пройшли з лозунгами на захист соціальних та національних прав українців по вулиці Сумській до міськвиконкому, де пікетували з 13.20 до 14.00. Пани голови (обласний — Дьомін та міський — Пилипчук) через свої канцелярії отримали звернення просвітян, козаків, кунівців.

Невідомо, чи зважатимуть на ці вимоги харківські чиновники, але ми вже знаємо, що керівників і організаторів пікету — А. Кіндратенка та В. Здорового притягли до суду. Просвітяни висловили громадський осуд провокативним діям оргвідділу Харківського міськвиконкому, який не дав права скористатися громадянам своїм правом відкрито виступити на захист своїх громадянських і людських, конституційних прав.

ЛЬВІВ

Після трагічної смерті Ігоря Білозіра, сприйнятої українством однозначно — як вияв агресивного наступу українофобів на українську мову і пісню, Львівське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» повело активну діяльність, спрямовану на поліпшення функціонування української мови як державної. Голова ЛОО ВУТ «Просвіта» пан Ярослав Пітко люб'язно надав редакції інформацію про здійснені заходи. Оскільки вони є гідними наслідування і в інших обласних об'єднаннях, подаємо цю інформацію повністю.

1. 30 травня спільно з Науковим товариством імені Т. Шевченка та Крайовою радою Конгресу української інтелігенції Львівщини проведено надзвичайну конференцію «Мовна ситуація в Україні та забезпечення мовно-культурних прав українства». Були порушені актуальні питання мовної політики в Україні та її вплив на розвиток державотворчих процесів, зокрема: історичні і сучасні аспекти лінгвоциду в Україні; морально-психологічний аналіз стану українства в незалежній Україні; українська мова і Українська держава; законодавство про мови в Україні та його реалізація.

2. 11 червня проведено засідання ради ЛОО ВУТ «Просвіта», на якому розглядалися питання мовної ситуації в Україні, прийнято ухвалу «Про загрозливе становище української мови» та відповідні заяви до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Секретаря Ради національної безпеки,

пропозиції до органів місцевої виконавчої влади щодо поліпшення мовної ситуації.

3. Розроблено та видано збірник «Законодавство про мови в Україні», який містить найважливіші закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України, що регулюють правове становище української мови в державі.

4. Мовна комісія Товариства взяла активну участь у підготовці матеріалів до сесії Львівської обласної ради. На основі зібраних матеріалів голова ЛОО ВУТ «Просвіта» Я. Пітко виступив з доповіддю на сесії Львівської обласної ради.

5. В рішення сесії увійшли пропозиції з ухвали ради ЛОО ВУТ «Просвіта» та ухвали надзвичайної конференції.

6. 26 черня голова ЛОО ВУТ «Просвіта» Я. Пітко виступив на Львівському радіо у прямому ефірі з інформацією про проведений аналіз функціонування української мови у Львівській області та позицію ЛОО ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка з цього питання.

7. 27 червня голова та члени правління ЛОО ВУТ «Просвіта» (Я. Пітко, А. Павликевич, І. Слободян, Б. Якимович), на підтримку Всеукраїнської акції «Захист мовно-культурних прав українців в Україні», взяли участь у прямому ефірі на Львівському телебаченні щодо порушень статті 10 Конституції України.

8. 27 червня ЛОО ВУТ «Просвіта» разом з іншими громадськими організаціями та політичними партіями провела у Львові віче під гаслом «Захист прав українців в Україні».

9. Спільно з Львівською обласною організацією «Молода Просвіта» підготовлено акцію «Ні — русифікації», яка полягатиме у розповсюдженні плакатів з гаслами на захист рідної мови.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

3 ініціативи обласного об'єднання Товариства «Просвіта» 27 червня цього року проведено пікетування облдержадміністрації під гаслами «Українській мові — державне забезпечення», «Україні — український інформаційний простір», «Убивць Ігоря Білозіра — до покарання», «Російськомовні! Згадайте, де ваше коріння?» тощо.

Кількість пікетувальників — близько 100 чоловік. До них вийшли начальник управління внутрішньої політики ОДА Григорій Гоцький та начальник управління міграції Юрій Блажевич, який прийняв від пікетувальників вимоги.

Обласну «Просвіту» активно підтримали Конгрес українських Націоналістів, Народний Рух України, Демократична партія України.

ЧЕРКАСИ

Утілення державою в життя прав українців на мову та культуру вимагали учасники акції протесту, яка відбулася 27 червня біля облдержадміністрації. Орга-

нізатори акції — Демократична партія України та обласна організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» — наголосили на тому, що «сьогодні державна влада в руках тих, кому українська мова, культура, національна ідея є чужими й незрозумілими. Захопившись розподілом громадського майна, вони втоптали слабі паростки української мови, культури в багнюку. Влада не спромоглася виконати власне розпорядження з деідеологізації вулиць та майданів. До цього часу на майданах стоять кам'яні споруди людини, яка проводила червоний терор проти українців. Учасники акції обурені трагічним випадком у Львові, де за українську пісню загинув талановитий український композитор Ігор Білозір.

На мітингу виступили представники майже всіх партій та громадських організацій національно-демократичного спрямування. Було прийнято резолюцію, у якій від влади вимагається: стати на захист української мови та культури; повернути історичні назви вулицям та майданам і демонтувати пам'ятники Леніну; надати обласному товариству «Просвіта» приміщення для статутної діяльності; підтримати українське книгодрукування та захистити Уряд Віктора Ющенка від нападок кримінально-олігархічних груп.

ЧЕРНІГІВ

«Пікет 27 червня у місті не відбувся», — повідомляє Василь Чепурний. — У відповідь на наше повідомлення міськвиконком письмово відповів: «Запропоноване Вами місце проведення пікетування (біля приміщення облдержадміністрації. — В. Ч.) не передбачене як місце проведення масових заходів відповідно до рішення виконкому міської ради від 15.05.2000 № 132». Пропонувалися інші місця: Центральний парк культури і відпочинку, сквер імені Б. Хмельницького, Вал за пам'ятником Т. Шевченка... Пікетувати облдержадміністрацію у парку — абсурд. Краще вже за Десною, на луках...

Зате на центральній площі під транспарантом «Вітаємо з Днем Конституції України!» висіла реклама спектаклю «Імператриця. Из личной жизни Екатерины II». Приїзд московських артистів фінансував чернігівський пивкомбінат «Десна» (голова правління АТ — Валентин Мельничук, колишній голова облдержадміністрації).

...Не бажаючи конфронтації, «Просвіта» провела прес-конференцію, на яку прийшли кореспонденти ІСТV, Українського радіо, міських і просвітянських газет. Іншим ЗМІ передані вимоги і пропозиції учасників пікету щодо захисту конституційних прав українців. А до начальства просвітян звернулися з відкритим листом — може, щось тенькне?»

На знімках: учасники пікетування в містах Київ, Донецьк, Запоріжжя.

Матеріал та фото підготувала Любов ГОЛОТА

ЗВЕРНЕННЯ

правління Київського об'єднання «Просвіта» та правління Київського Фонду імені Олекси Гірника «Українським дітям — українське слово» до Київського міського голови Олександра Омельченка

Київська «Просвіта» та Фонд ім. Олекси Гірника вітають рішення Львівської міської та Львівської обласної рад, якими запроваджується державна політика щодо функціонування української мови. Видно, що у Львові діє українська влада. Ми звертаємося до Вас з проханням прийняти аналогічне рішення Київською міською радою. Аналогічна постанова Київської ради була б дуже актуальною, бо втілення в життя 10 статті Конституції в нашій зросійщеній столиці фактично припинилося. Створені кілька років тому за Вашим розпорядженням районні комісії з упровадження 10 статті нічого не роблять.

Ми рекомендуємо прийняти постанову такого змісту:

1. Заборонити з 1 вересня ц. р. викладання російською мовою в школах, що мають статус шкіл з викладанням державною мовою.

Нині більшість київських учителів роблять вигляд, ніби нічого не трапилося, і в школах, що раніше були російськими, а тепер стали українськими, продовжують викладати російською мовою.

2. Заборонити з 1 вересня викладання російською мовою в усіх київських університетах, дозволивши викладання російською мовою лише в групах, сформованих на підставі письмових клопотань студентів-росіян.

Нині у більшості вузів українською мовою читають свої курси лише ті, хто сам цього бажає. Права українців грубо порушуються. Лише кілька київських ректорів переймаються проблемою української мови.

3. Заборонити в системі державної і комерційної торгівлі маркування товарів та оформлення цінників російською мовою.

У Києві рідко продається «хліб український». Продається головним чином «хліб український». Цінники виписуються так, як хто того забажає. Кіосків, у яких цінники пишуться державною мовою, у Києві взагалі не існує. Виняток становить лише Печерський район.

4. Заборонити київським кондукторам-контролерам використовувати під час обслуговування пасажирів російськомовну мову.

«Просвіта» видала «Словник столичного кондуктора» і готова надати 700 його примірників транспортним службам міста.

5. Встановити додатковий місцевий збір на видання, продаж і розповсюдження російськомовної друкованої, відео- та аудіопродукції, передбачивши використання зібраних коштів на розвиток державної мови.

Важко собі навіть уявити, скільки ж це буде грошей. Адже українськомовна продукція у Києві майже не продається, а російська переповнила Київ.

6. Позбавити ліцензії всі рекламні видання, зокрема РІО, «Київ на долонях», «Пропонуємо роботу» та багато інших.

Усі рекламні видання в Києві «чхають» на Закон «Про рекламу» і друкують свою продукцію на 95 % державною мовою іншої держави. Комітет з інформації мовчить.

Російський шовінізм розперезався. Пам'ятаймо, що Олекса Гірник спалив себе живим, протестуючи проти зросійщення України. Ігоря Білозіра вороги вбили за любов до України та до рідного слова. У Києві продовжують манкуртизувати наших дітей. Але ж допоки будемо терпіти? Треба негайно вживати заходи, як це зробили у Львові. Якщо у Києві влада справді українська, то вона не залишиться байдужою до пекучих проблем.

Юрій ГНАТКЕВИЧ,

голова Київської «Просвіти», голова Фонду ім. Ол. Гірника

Сатиричним пером

ОДУРЕНІ, ЩЕ РОЗКУЮТЬСЯ ЛЮДИ...

***

Кудиянеялянешя—яскрзьятоводирци:
Хтовятцземелля,я тоя—яв-пцдьяМавзолею.
Шейяя, роточать.ядянужуя—ядлецм
помазують...

ОплакуютьВкрацуняуп, рц.

КЯКЯК

Столцттяя—явлам,я, сячолцттяя—яв, в, . :
горд, няяправ, . дяяпродажнцстьяцв, . .
цвя, к, деньяцвалтован, . япо. я—
руськояз, чн, йявв, роднцл, йяпо. ...
Вясклян, . ябулава. янеячочьяслава—
москальськ, . явну. цвяям, тарцвядержава.

КЯКЯК

Когортаянарвана,явгодована,ядорова,
та,якянаярц. дяянеядатьсяМова,
боязл, зуватьямедокяжзелен, йязв, к
цвянервон, йявамашн, йяяз, к.

КЯКЯК

Покот, лаяя,яначевяцрк, ,
рекламованаячветцрка:
кажуть,ячюбулаяона
неяяжанева,яцдья—жацна.

КЯКЯК

УжеяязяКабанаяроблятьяотамана:
нав, рцятявш, л, яядоларцвяжулана.
П, . . , янабравЯя,ро. кацяядьоро—
вЯеяв, даця амлюгубр, гадьора.

КЯКЯК

Якяж, вете,якол, шнцятякуачц?
КомуяпоЯланяят, шетеявноц?
Ч, яСБУявамяплат, тьязая ар, зму
бо! цвяневтомн, . янацоналцзмом?!
КЯКЯК

КЯКЯК

Пца! дяОятойн, каютяОтав, вянаюту! н, :
ДоЯтойнояду! н, квя, глядацяду! нем.

КЯКЯК

Цц,янеялоденн, цц,янея! адн, цц,ябезв, нна,
неяпок! , тка,янеязл, дня,янеявдова,
аятая—ямате! , коваяУ! ацная—
! озве! знетьЯяя—

цвяг, нея, дьянова,
цц,ятанея! а. омя! а. !я—
Оду! енц,я ея озкуютьЯяют, :
Вогоньявья? енн, йя оз! , ваця! уд, .
СтоцттяТа! аязяж! еяЯломвяяголова. .

Грицько КУЛЬБАШНИЙ

РЯТУЙМО НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВНУ СПАДЩИНУ!

У всіх народів світу — свої національні святині. І в кожного з них вони відмінні, єдині і неповторні. Та у всіх них є і споріднене, вони становлять їх національно-духовну спадщину. Нею є пам'ятки історії та культури — творчість наших прабатьків та прамерів. То наші неоціненні цінності, своєрідний заповіт наших пращурів. І, як заповідав наш національний патріарх Максим Рильський: «Хто не шанує своє минуле, той не годен свого майбутнього».

ПАМ'ЯТКИ — ЦЕ НЕ ЛИШЕ ПОДИХ РОМАНТИКИ МИНУЛИХ ВІКІВ, ЕСТЕТИЧНА НАСОЛОДА І ПІЗНАННЯ. ЗА НЕВБЛАГАННИМ ЗАКОНОМ ЖИТТЯ НАЦІЯ ГИНЕ РАЗОМ ІЗ ЗАГИБЕЛЮ ЇЇ ДУХОВНОЇ СПАДЩИНИ. І ЦЬОМУ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА Є ЧИМАЛО ГІРКИХ ПРИКЛАДІВ.

Пам'ятки історії та культури України творилися безліччю поколінь за незабганенно тяжких історичних умов споконвічного покордону то з кочовими ординцями, то з зажерливими сусідами. І це викликає почуття найвищої гордості за наш народ. Адже він не покинув свої природою не захищені безмежні степи. Боронив їх протягом тисячоліть, та ще й творив свою цілком оригінальну і досконалу культуру. Відчуття цього зроджує в наших людях патріотизм — нездолану силу нації, її держави — України-Руси. До того ж, пам'ятки, за умов їх сумлінного збереження, — не утриманці народу, а заробітчани, навіть валюти від іноземних туристів. А Україна має що показати ще й тепер, попри те, що вона століттями зазнавала моторошних ворожих навал і спустошення. А пам'ятки гинуть назавжди і непоправно. І не забуваймо, що наша національно-духовна спадщина водночас є і загальнолюдською, як її органічна частка. Отож, зберігати цю нашу всенародну скарбницю — священний обов'язок держави і, неодмінно, кожного громадянина.

Цілком природно, що кожен цивілізований народ прагне оберігати і поповнювати свою національно-духовну скарбницю. Таке іноді набуває навіть зворушливої гіперболічності. Запам'яталося, як нас туристичним маршрутом у Латвії везли понад сто кілометрів курним сільським шляхом до національної пам'ятки — Турайдська Роза. Нею виявилася невелика напівпечера, де колись солдат-дезертир убив місцеву селянську дівчину Розу з Турайди, боючись, що вона викаже місце, де він переховувався. Отак, поряд з відомими світові пам'ятками Латвії, пам'яткою стала й ця печера. І зрозуміло, що спонукали до цього латишів не комерційно-прагматичні розрахунки, а яскраво-патріотичні почуття.

Печально відоме те, як за минулого тоталітарного режиму нищилися наші пам'ятки історії та культури. І передовсім найцінніші з них. Та не всім відомо, як на межі 1950—1960 років їх свідомо «переполопили» десятками тисяч, вилучаючи зі списків державної охорони. Тим самим прирікали на загибель. Чинилося це під езуїтськи мажорним гаслом: «З метою покращення охорони пам'яток». А для оперативного виконання цього свідомо злочинного наказу по всій Україні розсилали «проверено-доверених» недолюдків-контролерів.

Скільки після цієї «акції» загинуло наших національних витворів-пам'яток... Не забути, якими гіркими сльозами плакав тоді колишній перший

Президент Академії архітектури України Володимир Гнатюк Заболотний, цей гордий і мужній чоловік.

ТО ЯК У НАС ТЕПЕР ІЗ НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВНОЮ СКАРБНИЦЕЮ? ЧИ ІСТОРИЧНО-ДОСТАТНЬО ВОНА НАПОВНЕНА, І В ЯКОМУ СТАНІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЇЇ СКАРБИ? Цілком закономірно, що цим занепокоївся новий патріотичний Уряд України. І не тільки кількістю національних пам'яток, а й станом та доцільністю використання їх.

Однак зауважимо, що ні за радянського режиму, ні тепер, у незалежній Україні ми не мали і не маємо міністерства або хоча б комітету охорони національно-духовної спадщини, які діють у всіх цивілізованих країнах. Тому наші пам'ятки розкидані поміж різними державними відомствами та місцевими адміністративними органами. А таке вкрай негативно, а то й згубно позначається на вразливих до цього пам'ятках. Особливо ж на комплексних, які є водночас пам'ятками історії, зодчества та містобудування і мистецтва. А вони поширені...

Огляньмо, хоча б побіжно, стан пам'яток архітектури та містобудування. Підпорядковані вони Державному комітету будівництва, архітектури та житлової політики України. Проте становлять лише 11 відсотків від кількості всіх пам'яток історії та культури нашої держави. І це при тім, що кількість їх останнім часом значно зросла і досягла 15 560 пам'яток. А скільки їх, безмірної цінності, залишилося поза увагою, приречених на неминучу загибель! Назване число наших пам'яток не порівняти з кількістю їх, скажімо, в сусідній Польщі, яка не перевищує Україну-Русь ні територією, ні населенням, ні, тим більше, давністю історії та високістю культури. Переважну кількість пам'яток зберігають землі Західної України, Буковини та Закарпаття. Там поклопоталися про їхню подальшу долю, подавши до списку пам'яток державної охорони. На колишніх же козацьких землях Східної України, особливо Півдня, пам'яток чомусь практично немає. Вони були занедбані владою російської та радянської імперії і згодом знищені під гаслами безбаченкового «інтернаціоналізму» проти «українського буржуазного націоналізму».

Відповідно до категорії цінностей, обліковані пам'ятки класифікуються на світові, національні і місцевого значення. Зрозуміло, що останніх найбільше. Однак, диво-дивне: у древній історії та культурою України є стародавні землі (тепер області), бідні пам'ятками... Так, на Волині їх — 468, на Буковині (невелика Чернівецька область) — 738, на Тернопільщині — 1178, на Івано-Франківщині — 1359, а на Львівщині — аж 3659. Тоді як на колишніх козацьких землях менше ніж обмаль. З національних у всіх областях Півдня — всього 381 пам'ятка. З них на Херсонщині — 143, на Миколаївщині — 137, на Дніпропетровщині — 76, на Запоріжжі — 25. Отже, на землях Півдня всіх разом — 9 відсотків від кількості національних пам'яток. До того ж, більшість їх не є стародавніми.

Та хіба колишні козацькі укріплення, розташовані по всіх землях, не є пам'ятками інженерної, фортифікаційної майстерності, а доразу й земляної архітектури? Це ж бо вони боронили й оборонили не тільки Україну-Русь, а й культуру Західної Європи —

разом із її народами... Кам'яні стели з коротким викладом історично-героїчних подій мають повідати нам і наступним поколінням про славу наших пращурів, яка звитягою перевершує напівлегендарні Фермопіли античної Греції.

ВЗАГАЛІ Ж ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ І МІСТОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ — БЕЗМЕЖНІ ЗА ЇХ ВІКОМ, ОБРАЗАМИ, МИСТЕЦЬКОЮ ЦІННІСТЮ ТОЩО. ПРОТЕ ВСІХ ЇХ ЄДНАЄ ГІРКА ДОЛЯ БЕЗГОСПОДАРЧОЇ НЕДОГЛЯНУТОСТІ. ВСІ ВОНИ, ЗА ВИЗНАННЯМ НАВІТЬ САМОГО КОМІТЕТУ, ПЕРЕБУВАЮТЬ У ТЯЖКОМУ СТАНІ. А КОЖНА ДЕСЯТА ПАМ'ЯТКА — В АВАРІЙНОМУ. Всі потребують реставрації, а чимало з них навіть відтворення. Понадскладне становище з історичними містами-заповідниками та історико-культурними заповідниками. Щодо перших з названих, то, за Програмою, пріоритетна увага надана лише містам Кам'янцю-Подільському, Галичу, Глухову і Новгороду-Сіверському. А історико-культурні заповідники взагалі не мають єдиного підпорядкування. Міністерство культури і мистецтва має їх — 7, Держкомбуд — 3, Президія НАН України — 1, Автономна Республіка Крим — 5, облдержадміністрації України — 25, міськради — 4, районна держадміністрація — 1. Стан їхній такий самий, як і всіх інших пам'яток.

Привертає увагу розміщення цих заповідників. Вони є лише в кількох областях. Інші ж, які мають унікальні території, позбавлені їх. Окреме слово про Хортицю. Це об'єднана назва системи островів на пониззі Дніпра. Хортицький заповідник цілком особливий за національно-історичною ознакою, пов'язаний по-справжньому з територією запорізького козацтва. Має 2690 квадратних метрів площі і включає в себе комплекс пам'яток історії та геологічних епох. Розміщується на островах Великій Хортиці та Малій Хортиці (острів Байди). А ще до складу заповідника мають увійти невеличкі острови: Дубовий, Розстюбин, Три Стоги, Близнюки, урочище Вирва. Постановою уряду УРСР ще від 18. 09. 1965 року ця велика територія і прилегла до неї акваторія оголошені історико-культурним заповідником з відповідними експозиціями. Та, на жаль, ця надважлива національно-історична ідея не дістала втілення в життя. Хоч постановою Кабінету Міністрів уже в незалежній Україні від 6. 03. 1993 року заповідник найменовано навіть на ц і о н а л ь н и м. Це комплексна пам'ятка єдиного у світовій історії народного лицарства.

Проте минуло вже сім років, а по державному важлива і благородна справа, як і до цього, не зрушила з місця. То хто ж ми є, нащадки давнього роду з такою ж давньою історією та культурою? Невже злочинно-планова акція тоталітарного режиму так званої радянської влади за кілька десятиліть «інтернаціоналізації» перекреслила безприкладно героїчну і благородну історію нашого народу? А вона вимірюється тисячоліттями і визнано належить до родини середземноморської античної культури! Хіба ми не спроможні відродити і тим самим повернути собі підступно вкрадене в нас?

Чим же конкретно обумовлена та реальна загроза, зокрема архітектурно-мистецькій спадщині України, приклади якої ми подали вище? І як цьо-

му зарадити правочинними заходами?

Зрозуміло, що державні потужності, і передовсім корпорації «Укрреставрація», замалі для розв'язання такої проблеми. Вона спроможна опанувати за рік у межах 50—60 мільйонів гривень, та й ці потужності використовуються лише на 20 відсотків. І пов'язано це з тим, що централізований бюджет асигнування цієї галузі на 2000 рік в Україні порівняно з 1990 роком скорочено у 25 разів. А місцеві бюджети витрат на ці потреби майже не планують. Отже, за таких умов неоціненні національні цінності — під загрозою неминучої загибелі. Вони просто не дочекаються свого порятунку. Як мовиться: «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»...

А чи захищає ці всенародні скарби державно-правове забезпечення? Яка існує чи готується законно-пам'яткоохоронна база?

Вона, як і Програма, опрацьована спільними зусиллями Держкомбуду, Міністерства культури та мистецтв України і Комісією з відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентіві України і розрахована до 2005 року. Проте втілення низки заходів за цією Програмою починається чомусь не з 2000 року. А деякі заплановані навіть на останній рік дії цієї Програми — 2005. Тож як зарадити цій драматичній загрозі для національно-духовної спадщини?

Щонайперше, врахувати об'єктивно-реальні обставини, пов'язані з відродженням нашої державності. А отже, знайти всьому свою міру. Зокрема щодо витрат на консерваційні та реставраційні роботи на пам'ятках і витрати на відтворення втрачених.

Ще 1994 року славний письменник-гуманіст Олесь Гончар, академік Петро Тронько та автор цієї статті у своєму науково обґрунтованому зверненні до Президента України ініціювали відтворення втрачених визначних пам'яток історії та культури України. Це звернення стало основою Указу Президента від 9. 12. 1995 року. А з часом — і затвердженої Урядом довготривалої Програми відтворення пам'яток на перспективу. Але, зрозуміло, що такі заходи не вбачали «перетікання» на це коштів, призначених для рятування існуючих, автентичних пам'яток, які конче потребують порятунку. І щоб не довелось потім їх... відтворювати, як уже втрачені. А наше покоління проклинати за безглузде недбальство. А ще пекучіше тих, хто самознищувався на цьому та ще й спромігся на гріхове заробітчанство, святотатствуючи. Адже саме натурно-історичні пам'ятки становлять національну цінність незрівняно вищу, аніж «макети» з них у натурних масштабах, коли їх відтворюють після втрати.

Тож поставмо науково об'єктивну ефективність попереду кон'юнктурно-діляцької «ефективності» з її ханжеськи вчинними відправами. Як висловився славний англійський адмірал Гораціо Нельсон у XVIII столітті: «Краще один живий бойовий лейтенант, аніж десятки мертвих капітанів».

Олесь СИЛИН, заслужений архітектор, заслужений діяч культури України, почесний член Українського товариства історії та культури, член Комісії та її наукової Ради з відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентіві України, головний експерт Всеукраїнського фонду імені Олесь Гончара

ВОСКРЕСНЕМО!

Такі книги, як книга Яреми Гояна «Воскреснемо!» (Київ, «Веселка», 2000) пишуться протягом усього життя і мають своє неповторне і ні на кого не схоже обличчя. Книга Яреми Гояна, лауреата Національної премії України імені Т. Шевченка, заслуженого діяча мистецтв України — це справжній подарунок від достойного сина своїй матері-Україні і її народу.

Це книга-сповідь, книга-причетність, книга-дотворення, книга-знання, книга-роздум, книга-дослідження... і, в першу чергу — книга Великої Любові.

Цікава вона своїм унікальним ілюстративним матеріалом (вперше друкується багато невідомих робіт народного художника України Василя Касіяна) та маловідомими і зовсім невідомими фактами із життя наших геніальних письменників.

Патріотичною бентегою, синівською невідомою любов'ю до рідного народу та засторогою від байдужості віє зі сторінок цієї книги. Часом складається таке враження, що Ярема Гоян знає те, чого не знає ніхто... І він таки має такі знання, а добути вони щирим серцем і світлим

розумом. Автор буквально виносив у своїй душі національні святині, про які пише. Він достеменно знає коріння національного болю, правди і кривди в їхній історичній ретроспективі. Часто автор стає співавтором текстів класиків, він дотворює і світ їхніх творів (шукає реальних прототипів), і світ їхнього особистого життя (стосунки, спілкування тощо).

Помножені на власний мистецький досвід, на мистецький досвід свого роду (Ярема Гоян — син Олени, рідної сестри Василя Касіяна), його нариси мають неабияку притягальну силу і привабливість.

Книга Яреми Гояна — це підсумок роздумів над часто гіркою долею нашого письменства і української ідеї в цілому, над проблемами національного життя у співвіднесенні із проблемами в усьому світі.

Можна сказати, що автор прослідковує шлях важкої боротьби світильників національного духу за національну гідність.

Ярема Гоян пише про Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Юрія Федьковича, Марка Черемшину, Маркіяна Шашкевича, Василя Касіяна, Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника, Григорія Косинку, Максима Рильського...

Отча земля Яреми Гояна — українське Покуття. Автор зрієса душою із своїм краєм, із його геніальними митцями, людьми, легендами, піснями. Він ходить по тих стежках, де ходили генії, знає їхніх родичів, дітей, переймається їхніми клопатами, долею. Чи не найзворушливіші його есеї про Василя Касіяна (відомого і невідомого) та про Василя Стефаника...

Ярема Гоян тактовно, із глибоким хистом аналізує їхню творчість. Тут йому в пригоді стають особисті знання, стосунки, бездоганна орієнтація у мистецькому світі. Скажімо, автор наводить навіть невідомі нікому уривки із Стефанікових новел, які за радянського часу зовсім не друкувалися. Він пише про книгу сина класика української літератури Юрія Стефаника «Роздуми про батька».

Ярема Гоян володіє незвичайним талантом оживляти, наближати до людського серця, робити рідними тіні великих.

З РОСИ Й ВОДИ!

11 липня 2000 року відомий письменник і видавець, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, член Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, директор видавництва «Веселка» Ярема Петрович Гоян відзначає свій 60-літній ювілей. Просвіттями України щиро здоровляють з новоліттями Ярему Петровича, зичать йому щастя-здоров'я, творчого натхнення, невтомності в його починаннях і труді на благо України.

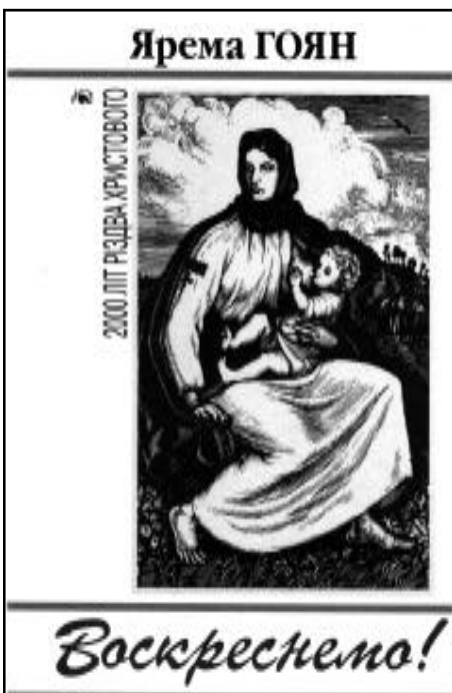
Свою підсумкову книгу Ярема Гоян назвав «Воскреснемо!». Ця назва несе не тільки його генетичну, глибинно-родову віру в щасливу долю України, — пан Ярема належить до шляхетного українського роду, він — просвітянин з діда-прадіда, митець чистого коріння і криничної щедрості, але й велику, повсяк-

денну працю, складену ним на український олтар. Тисячі зустрічей з дітьми України, десятками неповторних книг для дітей, увага до всього мистецького, самобутнього, рідного — це лише видимий бік діяльності письменника, просвітянина, видавця. Завжди у пошуку, завжди з надзавданням для самого себе, благородством у вчинках, помислах, словах — ось сутність його особистості. Саме за це шануємо, любимо, цінуємо Ярему Гояна і низько вклоняємося йому!

Є в Яреми Петровича одна, підмічена нами риса: дуже часто, здоровлячи когось, він дарує на згадку український вишитий рушник. Дорогий Яремо Петровичу! Вітаючи Вас у цей щасливий для нас день, дякуємо Вам за невтомну просвітянську працю — колектив «Веселки» одна з найкращих первинних просвітянських організацій України, шануємо за щедрий внесок у становлення українського слова — Ви є членом редколегії «Слова Просвіти», вклоняємось Вашому письменницькому таланту — кожна нова книга, написана Вами, підтверджує Ваше звання Шевченківського лауреата, — і стелимо Вам український рушник, сповнений золотого отецького цвіту!

З роси й води!

Центральне правління, редакція газети «Слово Просвіти»

Він і навчас дбайливого ставлення до спадщини. В цьому випадку вигідно вирізняється стаття про Маркіяна Шашкевича.

Уміє Ярема Гоян і знайти та оприлюднити літературні факти навіть там, де, здавалось би, уже все вичерпане. Йдеться про невідомий для широкого загалу текст надгробного слова о. Манкевича над могилою Тараса Шевченка. Привабливими кольорами та запашними словами оздоблені його роздуми про Тараса Шевченка, Юрія Федьковича... І взагалі —

світлом ідеалу позначені сторінки цієї унікальної книги.

В особі Яреми Гояна поєдналися дослідник, фахівець, аналітик, патріот, поет... Все це і дало його творам оригінальний стиль, притаманний добротній художній прозі. Книга видана до 2000-ліття Різдва Христового. Воістину — «Воскреснемо!», якщо такі книги будемо мати у своїй господі.

Василь ОСАДЧИЙ

«Я — СКИТ З ТРИПІЛЬСЬКИХ ПРАГЛИБИН...»

Серед буденної течії одноманітних днів часом, як спалах, як вибух, зринає неосяжний день — і вже твоя доля, людино, визначена наперед.

У скульптора Михайла Горлового таким став день 2 жовтня 1990 року, що увійшов в історію України як День великого голодування студентів. Голод визначив прихід в Україну більшовицької ери, він же став ознакою її загибелі. Так починали студенти нову історію України. А те місце, де вони повстали, нарекли Майданом Незалежності. Рабське мовчання зламалося. Страх відступив за стіни Лук'янівки, сховався за кам'яницею КДБ на Володимирській. Дух перехоплювало від радості, захоплення, здивування, ляку...

Михайло Горловий, студент Київського художнього інституту, голова рухівського осередку студентства, за підтримки нечисленних педагогів, і передусім народного депутата Лариси Скорик, вийшов на голодування... один. Знайшлися й ті, що шептали йому у вухо: «Тобі що — більше за всіх треба? Он дядько твій — письменник і диктор українського радіо — теж чогось хотів, а дістав саму лише кулю в потилицю. Кому і що довів?». Дядько Григорія Косинку згадували не раз — і тепер, і раніше, погрожуючи розпавою: «Націоналога!.. Мы тебе сейчас покажем «ук-

раїнську мову — дітям!»). Ну й що ж, що — один? З кожного вузу по одному, другому: триста — як не більше. А ще підходять просто з вулиці, а з ними й літні люди разом із студентством пристають на голодування! Коли це ще було так на Україні? Скінчилося рабство. Серце шаленіє у грудях, мало не вирветься!

Змахнула крилом історія — і вже десять років відлетіло, як у вирій. І Михайлові на плечі лягла вже не студентські турботи. Проте дух бунтівливого українського студентства не згас: одна за одною постають роботи скульптора Горлового: пам'ятник Івану Виговському, котрий добре, за словами Шевченка, «скородив московські ребра», а за тим — меморіальні дошки на честь Андрія Малишка, Леоніда Коваленка, Пилипа Орлика, медсестри Олени Коваль. А ще — пам'ятник загиблим від більшовицького голодомору, пам'ятник Григорію Косинці та погруддя Вікентію Хвойці. Косинці спорудив пам'ятника за свій кошт. Вікентій Хвойка для Михайла наче близький родич: адже Хвойка — чех, а в Україні відіграв як учений неабияку роль: уперше відкрив культуру Трипілля, що змусило археологів та й увесь учений світ по-новому оцінити роль української нації в розвитку світової цивілізації. Не диво, що

перша збірка Михайлових віршів так і нарекла: «Я — скит з трипільських праглибин». І задум поставити пам'ятник українській нації на трипільській кручі над Дніпром теж не випадковий — допомогти українцям осягнути власний історичний обшир, пізнати самих себе, повернути їм історичну пам'ять. Ще співпраця з Київською радою об'єднаних громадян, спорудження меморіальної дошки на честь Головного Отамана українського війська Симона Петлюри. Ідея биківнянського меморіалу.

Форум на крашу скульптуру з каменю за ініціативою і грішми ліванського скульптора Альфреда Бузбуса виводить Михайла в ряди переможців за композицію «Пісня з України». Скульптор отримує приз і диплом, датований 1998 роком. А в Києві цієї зими за спорудження скульптури із криги «Русалка» Михайло одержав Гран-прі.

Закінчити цю маленьку оповідь хочеться «Молитвою», яку склав у своїх трудах і днях сам митець, Михайло Горловий:

Я знов молюся на весну,
На пісню сонячну, ясну,
На день прозорий і глибокий,
На світ замріяний, широкий,
На верховини і долини
Моєї неньки-України.
Молюсь за прагдів, дідів,

За матерів і за синів,
За вічне роду джерело,
Щоби озвеніло і цвіло...
Амінь.

На світліні: скульптор Михайло Горловий біля пам'ятника Григорію Косинці.

Олесь ГРИБ

ДО ДЕРЖАВНИХ МУЖІВ УКРАЇНИ

В нинішньому числі часопису Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка «Слово Просвіти» надруковано матеріал виняткової державної ваги. Це стаття-сценарій, стаття-книга, стаття-дослідження митця світової слави Юрія Ілленка «PIAR—війна». Порухені в ній проблеми не можуть бути байдужими тим, хто покликаний владою і народом захищати мовну, культурну, духовну самобутність України, її інформаційний простір, дбати про національну безпеку держави і майбутнє українського народу.

Переконливий аналітичний матеріал, реальні ділові пропозиції і, головне, — готовність Юрія Ілленка створити творчу команду і здійснити задумане не повинні залишитись без відповіді. Публікація буде розіслана першим особам держави з проханням дати свої відповіді газеті з оцінкою пропозицій Юрія Ілленка, та готовність підтримати їх, про що ми проінформуємо своїх читачів. Просимо також всіх просвітян прочитати статтю Юрія Ілленка, обговорити її, надіслати до редакції свої міркування і пропозиції. Справа національного порятунку — понад усе!

Мовна умовна, або віртуальна, війна — так розпочалося ХХІ століття для нееньки України. Нічого. Нам не звикати. Україна — колиська війни і агрокультури. Є жито на ланах і є порох у порохівницях, щоб їх підпалити війною. А більше нічого для війни і не потрібно. Знову, ніби за батька Хмеля, саджають на мовний кіп вірних, розпинають на хрестах зради націонал-тубільців, ревуць ТiВi-гармати, палають стріхи мас-медіа, голосять вдовиці загиблих героїв по обидва береги телеекранів... Дитячі очі на лівому і правому березі мови наливаються ненавистю, як розтопленим свинцем, з якого відливають піар-кулі і з чого починаються піар-«каракулі».

Піар-війна у розпалі — це віртуальна реальність інформаційного простору. А ми все ще вживаємо у своїх розмовах граматичну будучину, майбутній час, якого насправді у нас вже немає і ніколи насправді не було для України. Тому українці так полюбують майбутній час. Ми говоримо одне одному: «будьмо» або «ми зірвемось у прірву», «на нас чекає кінець світу», «ми наближаємося до катастрофи», «ми втратимо рідну мову», «ми загубимо душу» або «ми полюбимо нарешті себе»...

Граматичну форму будучини треба викреслити з рідної мови як таку, що завжди заважає нам опинитися в сьогоденні.

Аж доки ми чесно не відповімо собі лише на одне питання, яке, до речі, поставив перед Адамом сам Господь Бог ще за райських часів: «Де ти?» — доти ми і не зможемо опанувати власним життям. Ми-бо або не знаємо, де ми, або не хочемо знати, або нам навмисне замулюють очі різними віртуальними байками про демократію, незалежність, державність і Конституцію.

На довічне питання Бога до людини: «Де ти?» — має відповідати кожен без винятку, без ухилиння від цього питання, і з собору відповідей на те питання і створюється реальність нашого життя. Ми і відповідаємо, але боїмося сказати правду. Сума наших неправд і є реальність нашого життя. До речі, через те, що Адам не зумів відповісти Богові, де він, Адам, перебуває (а перебував він та той час у раю), його, Адама, було вигнано з раю. Не знаєш, де ти, не розумієш, не цінуєш, — то й гуляй, Вася.

Де ми?
Нас учили, а ми вірили, що колись був матриархат, потім якось вишло, що запанував рабовласницький устрій, потім ніби впала на людей капіталістична формація, потім вища стадія загніваючого капіталізму — імперіалізм, коли перегнило — почався соціалізм, а там уже років за десять (у рамках саме нашого життя) мав розпочатися комунізм. Відразу і назавжди. Віра ця будувалася на тому, що два німецькі євреї бачили привид комунізму в різних європейських країнах поодиночі, а кілька разів спостерігали примару разом. У Бабиному Яру євреям жорстоко помстилися за їхню маячню, — якщо дивитись упритул, під дулом шмайсера, комунізм виявився звичайним фашизмом і дійсним в рамках нашого життя. Половина мого п'ятидесятильнійшого народу теж зазирнула перед смертю в очі того комуністично-фашистського перевертня.

Чомусь я і зараз відчуваю на своїй потилиці його крижаний погляд, а може, то

PR

просто генетична пам'ять моїх згеноцидних предків пече мою потилицю.

Так де ж ми?
Кажуть, у постіндустріальному устрої суспільств. Що це? А це — коли все разом: рабство, капіталізм — як вільний ринок, колгоспний феодалізм, олігархічний соціалізм — як кримінальне управління і розподіл, імперіалізм — як засіб панування над олігархічними державними угрупованнями, фашизм як форма розвинutoї демократії.

Схоже, кажуть правду про постіндустріальну формацію, але головна характеристика цієї формації — непрозорість для споживачів цієї формації. Назва «постіндустріальна» лише евфемізм, що має приховати справжнє ім'я. А справжнє ім'я страшене, як ім'я Вія. Хто зазирає йому в очі, той помирає. Наш земляк Микола Васильович Гоголь був месією, що розповідав людям пророчі казки. Той Вія називається *інформаційна формація*. Ми живемо в добре темперованому інформаційному просторі-часі, і це єдина автентична реальність нашому буттю, а те, що ця реальність віртуальна, лише підтверджує факт нашого ества, як бітів інформації інформаційного простору. Гомо сапієнс — це вже в минулому, тепер ми гомо інформус — людина як об'єкт маніпулювання в інформаційному просторі. А щодо застереження Гоголя — ні за яких обставин не дивитися в очі Вію, то ми й не помітили, як порушили його застереження — лише те й робимо, що з вечора до рання і зрання до вечора витриваємося в екрани телеящиків, просто у вічі Вію ХХІ. Тому і стали гомо інформус, що не зводять очей з абсолютно непрозорої для нас, споживачів, інформаційної віртуальної реальності телеекрана.

Щоправда, згаданий вище привид бачив багато хто і раніше, і не тільки в Європі. Але не впізнавав ніхто, бо то був привид зовсім не відомого ще інформаційного устрою цивілізації — перші прояви наступаючої інформаційної формації. Вибудовувалася вона почала дуже давно, біблійні тексти Старого і Нового Заповіту — це одні з перших алгоритмів прайнформаційної доби. Першим, хто впізнав того привида і не помилився, був Ленін. То він ідентифікував того привида по одягу, по білому балахону екрана: «Кіно є важливішим з мистецтва!» — вигукнув він, наче славнозвісне: «Єврика!» — бо ухопився за поділ інформаційної операційної системи. А він знав, за що хапатися в боротьбі за владу. Таки він був

великим провидцем, бо кіно тоді ще не спородило свого покруча — телебачення, а до трюкідного племінника — екрана комп'ютерного монітора — було ще як до кінця світу. Проте кінець доінформаційного устрою світу вже наступав. Перший добре структурований інформаційний Простір-Г улаг збудовано Сталіном на одній шостій частині земної кулі, (як згодом виявилось — більше, ніж на одній шостій), і навіть встановлено непрозору для інформації завису, яку назвали залізною, бо терміна *віртуальна* ще не існувало. Інформаційний сталінський простір був настільки досконало обрихтований, що, коли найбільшому фантастові світу Уеллсу дозволено було подивитися на нього зблизка, зсередини, а не через завису, Уеллс не зміг побачити в тому віртуальному раю 10 мільйонів трупів голодомору-33 і ще удвічі більше ніж 10 мільйонів напівтрупів, що дивилися йому прямо у вічі з-за колючого дроту таборів.

Тепер, після бліц-спроби відповісти на питання «Де ми?», можна поставити наступне питання: «А як той інформаційний простір функціонує? Якою мовою чи мовами він опановується і скеровується?».

Відомо, щоправда, всім, окрім лінгвістів, що основна функція мови — забезпечити виживання певному угрупованню людей у смертельно ворожому соціумі.

Мови, що живуть, умирають, постають з мертвих, перевтілюються, хворіють, воюють між собою, любляться, народжують симпатичних мутантиків — їх більше, ніж треба людині інформованій, тобто інформікованій. Є мови, що вибилися у панство, шляхетні, елітні мови. Бо еліта — то більш-менш закрита частина суспільства. Важкодосяжна. Тому що забезпечена гарантованими засобами виживан-

До певного часу людині для виживання вистачало природних мов — жестів, дистанціювання, міміки, інтонованих вигуків, сміху й плачу — загальної і зрозумілої мови для всього тваринного світу. Із з'явою необхідності створення принципів нових ринків джерел харчування при катастрофічному зникненні основних об'єктів полювання та збирання під час льодового періоду та пошуках умов, придатних для народження і виживання нащадків, людина почала виділятися в елітне об'єднання серед тваринного світу. Ця закрита еліта тваринного світу створила знаряддя для свого елітного спілкування, фактично для виживання в умовах смертельної війни — мову, що відокремлює тварину-людину від решти тварин. Людину створила не праця, як стверджував ідеолог комунізму (один з тих, хто бачив його привид на власні очі), а мова. Праця постійно навертає людину до тваринного стану. Тому мова постійно працює над піднесенням технологічного рівня праці, що, у свою чергу, підіймає людину на новий щабель, так би мовити, людяності. Людина інформована (інфікована інформацією) — це елітна людина, так би мовити, найбільш людяна людина. Інформаційний простір сьгодні — це середовище існування і виживання інформіковані людини. Інформаційний простір опановується мовами. Мов для опанування інформаційним простором повинно бути багато. Але у цьому всесвітньому інформаційному просторі створюються елітні угруповання — національні незалежні держави і наднаціональні екстратериторіальні імперії за принципом елітної (державної або імперської) мови. Україна перебуває в ситуації вибору: або відмова від власної націо-

МОВНА ВІЙНА

ня. Чим більш замкнена — тим більш елітна, тим більш впакована виживанням. Еліти взаємостворюють власні мови. Це може бути запозичена мова — скажімо, французька для еліти російського суспільства, так званого вищого світу. Мовні фантоми музикантів-лабухів створювали надійний мовний захист від вторгнення сторонніх та зазіхань на їхню завжди прибуткову діяльність або специфічний музичний інформаційний простір сторонніх. Злодійська феня фактично не була мовою, а лише лексичним мутантом пануючої в суспільстві мови, що створювала замкнену злодійську еліту (лексичний матеріал — це обсяг того, що я думаю про життя, синтаксис — це як я думаю про те життя). Фантастичне поширення фені в сучасному російськомовному соціумі є ознакою проникнення нових прошарків соціуму в злодійську еліту. Тотальне панування злодійського жаргону означає тотальну криміналізацію суспільства. Президент, який проголошує програмні дії по фені — «будем мочити в сортирах», — звертається до тих, хто розуміє по фені, і диво, вся несеяжна руськоязична країна шаленіє від щастя і вигукує у відповідь: «Мочили, мочим і будем мочити». Прийшов час замочити в сортирі і найбільшого ворога російськомовної імперії — українську мову, бо імперія знає, що вона все ще існує як імперія, аж поки існує її мовний монолітний руськоязичний простір, хоча й рухнув політичний інформаційний «моноліт» СРСР. Залізна завеса впала, єдиний елітний, заідеологізований інформаційний простір СРСР розпався на друзки. Уламки, у вигляді етнічних або геополітичних незалежностей, протягом такого короткого часу виявились неспроможними створити сильні незалежні інформаційні простори. Україні бракувало не національної ідеї для раптового створення свого суверенного інформаційного простору, а розуміння, що ми живемо в інформаційній формації розвитку цивілізації і що національна ідея це і є національна операційна система управління суверенним інформаційним простором, тобто її суверенна державна мова. ХХ століття закінчилось черговим перерозподілом світу, цього разу не географічним, а за принципом інформаційних просторів, що існують паралельно і конкурентно, за принципом якості інформаційної сили і суверенності тих віртуальних реальностей.

Обернемося і кінемато гляд через плече трохи назад...

Мені вже байдуже доживу я свій вік з тавром раба на лобі, бо помру я все одно вільним, — я так вирішив ще в шістдесятих; але небайдуже, це проявляється це тавро в душах моїх синів як генетична програма для українців, розроблена піар-технологіями сучасної інформаційної інженерії.

І я знаю, що єдиний порятунок і гарант мого генетичного незалежного виживання в сучасному агресивному інформаційному гіперпросторі є володіння операційною системою управління суверенним сектором цього простору, а це і є моя рідна мова. Бо чужа мова (будь-яка) захистить не мене, а чужого, носія тієї чужої мови.

Чому б це чужаку так раптом закортіло замочити мою рідну мову, якби то не обіцяло йому абсолютної імперської влади наді мною?

Товаришувати можемо і двома мовами, а то й трьома. Відома ж формула дружби народів: на троїх. Але я про інше...

За десять років вимушеного безробіття за основним фахом (не знімаю як режисер уже десять років) почав уперто думати: «Чому б це»? І подумався до дурниць, і передумав ті дурниці наново, без наукових упереджень. Несподівано для самого себе дійшов висновку, що знімати фільми (у традиційному розумінні) вже не варто. Варто застосувати метод кінорежисури для створення нової віртуальної реальності. Написав кілька сценаріїв для деміургічної меґарежисури. Перший з цих сценаріїв називався «Агн і

Агасфер» і передбачав не створення фільму про Христа, а, по-перше, створення (режисуру) умов для другого пришествя Христа, і постановку (мега-режисуру) саме другого віртуального пришествя. Віртуальна реальність у сучасному світі — то є єдина сильна і справжня реальність, щоб ви не сумнівалися. Бо крутимося в інформаційному просторі як тріска в ополонці. Другий сценарій («Молитва за гетьмана Мазепу») нині в роботі. Третій сценарій, на мій погляд, найбільш доленосний і актуальний.

Умовна назва «Рідна мова». Чому я, кінорежисер, почав цим перейматися? Те, що тепер так пишномовно називають піар-технологіями, хоч і вважається безбаченком, байстрюком, проте батько тих технологій усім відомий — пан Кінорежисер. Піар-технології — це не що інше як режисура інформаційного простору на новому витку самопізнання піар (публічних відносин). Сьогодні цій режисурі, цим піар-технологіям підвладне все, коли ці технології застосовані грамотно і талановито. Скажімо, за півкроку можна з абсолютної порожнечі (навіть добре, що з порожнечі) створити царя для російської імперії. Царя, про якого мріє Росія (а Україна навіть і помріяти про таке неспроможна).

Білі, сірі, чорні піари можуть примусити весь світ носити лише джинси і пити виключно кока-колу.

Примусити половину населення земної кулі дивитися стерильно бездарний блокбастер «Титанік» із захопленням, адекватним захопленню від спілкування з Богом. Мега-режисурі піар-технологій інформаційного простору підвладне все. Навіть здобуття грошей на забезпечення власної програми.

ІПЛЕНКО Юрій Герасимович, нар. арт. України (1987), чл.-засн. Акад. мист. України (12. 1996); кінооператор, кінорежисер; чл. президії Ком-ту з Держ. премій України ім. Т. Шевченка (з 09. 1996). Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1991). Оператор фільмів: «Процайте, голуби» (1960), «Тіні забутих предків» (1965, гран-прі Каннського фест.). Режисер фільмів: «Криниця для спраглих» (1965), «Вечір напередодні Івана Купала» (1969), «Білий птах з чорною ознакою» (1972), «Наперекір всьому» (1972), «Мрії та життя» (1973), «Свято печеної картоплі» (1976), «Смузка нескошених диких квітів» (1978), «Лісова пісня. Мавка» (1981), «Легенда про княгиню Ольгу» (1982), «Солом'яні дзвони» (1987), «Лебедине озеро. Зона» (1990). Автор роману-сценарію «Агасфер. Хроніка другого пришествя Христа» (1994), лібретто балетів «Прометей» (1982), «Ольга» (1990), книги «Парадигма кіно», професор Київського інституту театрального мистецтва.

Я написав сценарій піар-акції «Рідна мова».

За якийсь час (вісімнадцять місяців (?) гарантує повернення державній мові повноти функціонування в повному спектрі мовних існувань, а за три роки (?) тотальний розквіт і панування рідної мови на благо носіїв тієї державної української солов'їної мови.

(Сценарій — це лише перший варіант, лише перше наближення до кінцевої форми). Сценарій з певного моменту (створення критичної маси концептуальності) має бути самозавершеним, самоудосконаленим і прегантно підігнаним до вищої виконавчої апарату реалізаторів цієї піар-програми.

Нижче викладено лише лібрето, концепт намірів, алгоритм війни.

Re: «PR — рідна мова»
For: Є. Марчуку, М. Жулинському, Б. Ступці, І. Драчу
From: кінорежисера Юрія Іплєнка

Лібрето Піар-програми: рідна мова

Визнати на державному рівні, що ситуація з державною мовою в Україні набула всіх ознак штучного виведення мови з інформаційного простору держави, а це вже пряма загроза щодо національної безпеки і незалежності держави.

Тому:
визнати заходи для захисту державної мови головним пріоритетом державотворення і запровадити PR-програму
«Рідна мова — добробут, безпека, майбутнє».

1. Визнати на законодавчому (а краще — конституційному) рівні поняття: суверенний інформаційний державний простір України та всі відповідні закони про його статус як суверенного, незалежного інформаційного віртуального відповідника української держави.

2. Визнати на законодавчому рівні, що операційна система інформаційного простору незалежної суверенної держави Україна обслуговується державною мовою.

3. Визнати на законодавчому рівні право громадян України вивчати, вживати і поширювати всі (без жодних обмежень) мови — українську, російську, кримськотатарську, англійську, ідіш, іврит, болгарську, польську, німецьку, гагаузьку, латину, тощо та будь-які мовні діалекти і сленги.

4. Визнати на законодавчому рівні, що всі товари і послуги, що створюються в державі, або експортуються, або віртуально інтегруються в суверенний державний інформаційний простір, мають відтворюватися виключно державною мовою. Всі інші товари або послуги, які створюються, експортуються для наповнення та зміни суверенного інформаційного простору України в будь-який спосіб (торговельний, електронний, віртуальний, нелегальний тощо), підлягають акцизному збору або податку на використання недержавної операційної системи (державної мови) на внутрішньому суверенному національному державному інформаційному просторі (ринку).

5. Заснувати партію (позапартійну) «Врятуємо мову — мова врятує наше майбутнє!». Передбачити принципово нове членство в партії — сімейне (без національних, вікових, віросповідальних та взагалі без будь-яких інших обмежень), передбачити лише одну принципову умову: бажання знати, володіти, розвивати та ви-

12. Запровадити Президентські гранти в галузі освіти для навчання у престижних вузах за кордоном найкращим аспірантам з мовознавства. Процедура отримання грантів має бути публічною через мережу ТБ.

13. Створити мережу іншомовних навчальних закладів (від дошкільних закладів, шкіл до ВНЗ) з недержавною формою оплати за навчання.

14. Запровадити телегру «Рідна мова в гаманці» на матеріалі історії мови, української літератури, мовознавства та фольклору з призами до від 100 гривень до 1 000 000 гривень з виплатою призів у студії.

15. Запровадити через телемережі рідномовні лотереї з 50 % вигравіш розміром в 1, 3 і 5 неоподаткованих мінімальних зарплат з виплатою щотижня.

16. Створити пільговий режим — від рукопису до прилавка — для українськомовних книжкових видань.

17. Запровадити на головних телеканалах у прайм-тайм показ нон-стоп-кліпового серіалу (30 секунд кожна подачка) «Врятуємо мову — мова врятує нас».

18. Запровадити конкурси для масової українськомовної літератури зі значним призовим фондом і гарантією видання великими тиражами для переможців.

19. Створити щомісячне ток-шоу на провідному телеканалі «Добре слово за життя», куди б запрошувати не видатних діячів політики, бізнесу чи культури, а пересічних людей України з різних соціальних груп — створювати позитивний енергетичний пор-

чесного легіону рідної мови.

27. Запровадити щорічну державну премію **Рідної мови** серед шкільних учителів, викладачів ВНЗ, державних службовців та бізнесменів. Створити всеукраїнську структуру виявлення номінантів на премію **Рідної мови** та запроваджувати всенародне (по всій структурі мас-медіа) прийняття рішення про присвоєння премії. Публічне вручення премії **Рідної мови** Президентом України з гучним висвітленням цієї події через телебачення та мас-медіа. Кошти на преміальний фонд збирати з кожного іншомовного видання чи ефіру протягом року.

28. Призупинити існування інституції «народних і заслужених артистів та діячів культури і науки». Запровадити натомість в Україні почесні громадянські стани: **«Лицар золотими літерами»**, **«Лицар срібними літерами»** і **«Лицар бронзовими літерами»**. Почесні стани присуджувати волею Президента України за особливі досягнення в мистецтві, науці, бізнесі, торгівлі, військовій справі та духовній сфері за єдиною умовою, що номінант на таке звання є носієм рідної мови. Крім грамоти та нагрудного знаку, присвоювати лауреату фамільний герб і обдаровувати земельною ділянкою у кращих кутках України, що переходить у спадщину нащадкам.

29. Визнати Конституцією право обирати і бути обраним лише за тими, хто є носієм державної мови та пройшов відповідну тест-атестацію, що надає почесне звання — виборець.

30. **«Державна мова — єдиний гарант незалежності держави!»** — розпочати і постійно нарощувати кампанію про створення та всенародне прийняття гімну незалежної України.

1. Перший етап — Всеукраїнський конкурс.

2. Другий етап — конкурс серед діячів шоу-бізнесу.

3. Третій етап — конкурс замовлення відомим літераторам.

Підсумки має підбити спеціально створена всеукраїнська комісія і передати кращий текст на затвердження до Верховної Ради.

Прийняття гімну — всенародне свято рідної мови.

Економічне забезпечення програми:

25 % — державне фінансування з резервного фонду національних катастроф.

25 % — за рахунок цільового розміщення на на всіх без винятку каналах телебачення та в пресі державної програми «Рідна мова».

50 % — за рахунок введення акцизного збору на всі види експорту недержавних мов в інформаційний простір (ринку) України.

P. S. Заявою МЗС Росія вже фактично розпочала мовну PR-війну. Одна з головних умов успішності будь-якої програми піар-технології є їхня анонімність і створення ефекту відсутності цієї програми в інформаційному просторі. Тому розпочати МЗС Росії піар-війну, треба широкомасштабно висвітлювати і, як вимушений відповідний захід, оголосити національну визвольну мовну війну **«За Рідну Мову!»**. Історія свідчить, що національна визвольна війна не може бути програюваною ні за яких умов. Історія надає Україні шанс позбавитися головної чинника своєї колоніальної залежності — імперської мови в національному інформаційному просторі.

І головне: за законами піар-технології, оприлюднення програми (або сценарію) означає її часткову нейтралізацію ще до її реалізації. Тоді вона вже не спрацює повною мірою.

Тому те, що я оприлюднюю, не є справжнім сценарієм. Це, так би мовити, «легенда» (якщо по-фені — «лялька») справжньої програми заходів. Її зовнішня оболонка, подвійна роль якої бути подразником у контраверсійному соціумі для виявлення ворожечих настроїв та засобів їхньої реалізації (щось на зразок корейського літака, що залетів на ворожу територію, щоб виявити систему радарів і ПВО) з одного боку, та бути катализатором процесу мовної війни в суспільстві.

Справжній сценарій ніколи не буде оприлюднено.

Він існує.

Частково сценарій закодовано в цьому лібрето.

Частково він уже реалізується саморежисурою в абсолютному непередбачених авторами напруженні публічних відносин, що спровоковані «руськом» в українському культурному просторі. Сценарій я не довірив навіть своєму ПК (персональному комп'ютеру).

Юрій ІПЛЕНКО,
режисер PR-програми

Її життя, праця і світогляд

Мільйони називають її Матір'ю. Безперечно, вона найвідоміша особистість XX століття. Одна з найулюбленіших жінок усіх часів і народів.

Мільйони називають її святою, навіть ті, хто не поділяє її переконань. Для безлічі людей вона — чудо, яскраве втілення християнського милосердя, подвижниця, що знаходить Божу присутність поміж найстраждених.

Звичайно, вона є парадоксом, славнозвісним завдяки тому, що саможертвовно присвятила себе служінню знедоленим дітям людства. Їм'я її визнане повсюдно. Це просто мати Тереза з Калькутти.

У своїй книзі іспанський письменник Луїс Гонзалес-Баладо, її палкий прихильник і послідовник, розповідає про важливі події життя індійської черниці: покликання приєднатися до сестер Богородиці з Лорето, призначення на вчительську посаду в монастирський коледж Святої Діви Марії та її остаточне рішення цілковито присвятити себе страдникам.

Служачи паріям суспільства, мати Тереза навчилася перетворювати любов у вчинки. Така рішуча самовідданість надихнула багатьох інших наслідувати її приклад і вступити до Ордену, заснованого нею — Ордену Посланиць Милосердя. Нині ця конгрегація налічує тисячі сестер у майже 100 країнах світу, котрі утримують понад 500 благодійних притулків і лікувальних закладів.

Шанувальники матері Терези присудили їй силу-силенну нагород, у тому числі Нобелівську премію миру, однак завжди всі одержані нею дарунки йшли на допомогу бідарям. Чинячи так, вона показала світові, що то означає бути багатим у любові Господа.

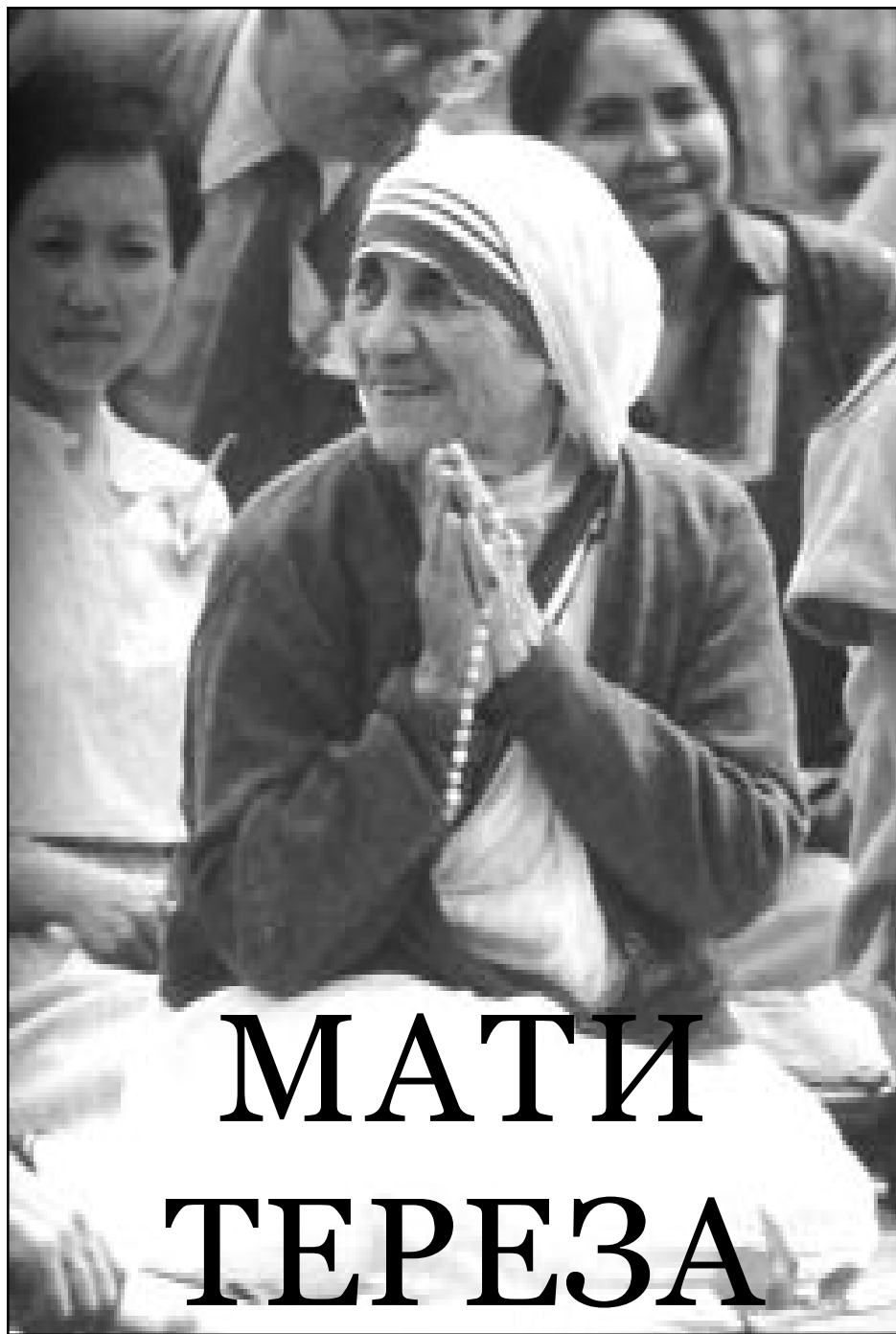
Самотні, нужденні й умираючі отримували від неї справжню поміч поблажливості, засновану на її глибокій шані до людей і непохитній вірі у неогіненність кожного людського життя.

Мати Тереза є взірцем вірності Євангелію. До того, як її ім'я стало відоме по всьому світу, вона просто жила й працювала, осяяна своїм палким коханням до Ісуса Христа. Завдво перед тим, як світ почав визнавати її пророчий дар, сотні зневажених, покинутих, осиротілих і злидених знали її лагідний голос і теплі доторки.

На щастя для всіх нас, така глибинна добротність поступово здобула міжнародну славу й пошану. Життя матері Терези може бути насправді однією з найвидатніших історій кохання всіх часів і народів.

Не можна не згадати про портове місто Калькутту в Західній Бенгалії, що так заповонило серце матері Терези. Без Калькутти життєпис цієї жінки як «матері» був би неповним. Хоча вона любила увесь світ і почувалася щасливою в будь-якому місті, де, наслідуючи Христа, «...ходила, добро чинячи» (Дії святих апостолів 10:38), Калькутта була її наймиліша.

Англія, Італія і США (країна, що її вона відвідувала найчастіше) мали значний вплив на місію видатної подвижниці. Ніколи вона не приїздила туди туристкою, але завше посланницею від бідарів, виявляючи вдячність за щедрі благодійні громадян на користь знедолених. Ні за яких обставин не просила вона грошей чи матеріальних речей, а просто подавала переконливий приклад

МАТИ ТЕРЕЗА

людяності й християнської віри, сіючи добро цілими пригорщами.

Її скромна присутність повсякчас підтверджувала незаперечну істину, якою вона керувалася в житті: «Найбільше щастя — це віддавати себе іншим».

Мати Тереза часто підкреслювала, що вона не шукає людей, котрі жертвували б тільки гроші чи матеріальні блага. Скорше, вона шукала таких, хто дарував би найдорогоцінніше, — самих себе. І відтравувала осіб, що обмежувалися пожертвуваннями своїх надлишків, рам'я чи зужитого непотребу. Для улюблених своїх бідаків вона потребувала того, що є найбільш значущим у житті кожної людини, — часу. Часу, щоб запропонувати дари дружби самотнім, розраду — згорьованим, визнання — знехтуваним.

Мужній борець за гідність людського життя, мати Тереза завжди і скрізь, наполегливо й настійно виступала проти абортів, ствержуючи, що аборт — це подвійне вбивство: убивство ненародженої дитини і совісті жінки.

При всій своїй доброті і схильності до всепрощення, вона безперестану повторювала на численних високих зібраннях:

— Якби я мала владу, то ув'язнила б усіх без винятку, з дозволу сказати, лікарів, що роблять абортів. Аборт — це найстрахотливіший злочин проти дітей, жінок і проти життя взагалі. Це найжорстокіший руйнівник любові й миру.

На її глибоке переконання, людське життя — це щедрий і неогіненний дар Божий, і за кожної нагоди вона не стомлювалася навчати інших

поважати цей дар у беззахисних ненароджених дітях. Коли, скажімо, їй вручали Нобелівську премію миру, мати Тереза не побоялася привселюдно заявити, що аборт — це найстрахотливіший з усіх злочинів. Там, у присутності делегацій з багатьох країн, в яких узаконено ці подвійні вбивства, вона виступила спокійно і впевнено, з мужністю і переконаністю у справедливості своїх думок.

Мати Тереза, незламна і стійка захисниця життя, неодноразово брала участь у маршах і демонстраціях проти абортів у Іспанії та Італії тоді, коли парламенти цих країн обговорювали питання про легалізацію вбивств ненароджених дітей.

Зокрема в травні 1981 року, виступаючи після такої демонстрації у церкві Белларіва (Флоренція), вона сказала:

— Давайте помолімося і пообіцяємо: в цьому прегарному місті Флоренції ми не дозволимо, щоб бодай одне дитя було засуджене на смерть в утробі матері... Якщо хтось боїться відповідальності перед новим життям, нехай віддасть дитину мені. Я подбаю про неї, з Божою поміччю, їй нічого не бракуватиме. Помолімося за всіх матерів, що бояться своїх ненароджених дітей. І благаймо пречисту Діву Марію навчити нас любити всіх дітлахів, живих і щойно зачатих так, як Вона любила Сина свого, Ісуса.

Берімо приклад з бідноти. Жебрачка не робить абортів.

Буває, вона кидає своє немовля, але не вбиває його. Країна, що боїться своїх дітей, — бідна країна, найбідніша з усіх.

Вірна своєму слову, мати Тереза згодом повернулася до Флоренції і відкрила там притулок для всіх неблагополучних майбутніх матерів, котрі вагаються: чи перервати вагітність, чи ні.

Хоча діяльність матері Терези і її високогуманні принципи не змогли, на жаль, вивести людство з безодні варварства і в багатьох країнах на державному рівні ці подвійні злочини легалізовано, вона з незгасною енергією продовжувала боротися за життя — священний дар Неба.

Вчені дискусії біологів, теологів і т. д. про те, з якого моменту треба вважати людський ембріон одухотвореним, були для неї суто теоретичні й абстрактні. Вона прагнула лиш одного: жити згідно із своїми переконаннями. Вона любила Христа, що вмирає, страждаючи, в кожному приреченому, безправному, гнаному, в кожному маляті, знищеному аборті.

Коли одного разу мати Тереза знайшла на смітнику абортований зародок — крихітне людське серце, що ледь пульсувало, стиха благаячи про порятунок, її розпач красномовніше за будь-які слова говорив про цінність людського існування, про те, що конче потрібно берегти цю коштовність, хоч би якою маленькою пелюсткою вона спершу видавалась.

Перебуваючи в Лондоні, мати Тереза зустрілася з тодішнім британським прем'єром Маргарет Тетчер. Під час розмови вона наголошувала на гостроболючих питаннях сучасності: намагалася привернути увагу Залізної Леді до важкого становища англійських бездомних, котрих, на біду, ще так багато в заможній Британії, а також доводила саркастичні пані всю нелюдську злочинність, всю мерзотність узаконеного душогубства.

Перед тим, як іти на Даунінг-стріт, 10, мати Тереза звернулася до журналістів:

— Переривання вагітності, навіть однотижневої, це сатанинське зло. Аборт — це подвійне вбивство: дитяти і совісті жінки-матері. Місіс Тетчер — мати. Думаю, вона зрозуміє. Кожне маля, і здорове і важкохворе, то земний янгол, посланий Богом. Якщо хтось зрікається цього янгола, нехай ліпше віддасть його мені. Я знайду сім'ю, котра всиновить його.

В березні 1979 року мати Тереза надіслала незвично різкого листа прем'єр-міністрові Індії Десаї, в якому писала:

— Боюся, містере прем'єр-міністр, що ви неспроможні додержати присяги, що її ви склали перед Богом і людьми, займаючи цей високий пост. Я вболіваю за наш народ. Санкціонувавши абортів, ви тим самим посяли зерно ненависті в нашій країні, бо, якщо мати здатна вбити своє дитя, то й решта спосібні знищити своїх ближніх... Яке пояснення ви дасте того дня, коли постане перед Творцем віч-на-віч, маючи на совісті умертвіння стількох безневинних ненароджених істот?..

Про свою участь у міжнародній конференції у Мехіко мати Тереза згадувала так:

— Це було відрозливе. Ніхто не говорив про Бога. Втім, може, хтось і прохопився одним словом, та я не почула. У своєму виступі я акцентувала виняткову важливість жіночої гідності, висвітлювала роль та прерогативи, що їх Господь довірив слабкій статі. Будучи матір'ю і дружиною, жінка водночас покликана стати самою серцевиною домівки, принести щастя своєму чоловікові й

дітям. Це дуже шляхетне призначення — продовжувати рід людський. Жінка має ні з чим не зрівняний привілей — щедру рукою наділяти ближніх так, як Бог наділяв своїх дітей.

Ніколи не стомлювалась вона повторювати просте й зворушливе євангельське одкровення:

— Людина стражденна, бідолашна, зацькована, безталанна — це сам Ісус Христос... Він задля нас, людей, зійшов із Небес і уподібнився нам в усьому, крім гріха. Владика заповідав нам: «Любіть одне одного, як Я полюбив вас».

У жовтні 1979 року скромній, а проте могутній силою свого духу індійській черниці матері Терезі було присуджено Нобелівську премію миру. Один з її американських послідовників зазначав: «Ясна річ, їй особисто ця нагорода непотрібна, але, можливо, завдяки цій премії значно більше людей, безнадійно зголоднілих за милосердям, усвідомлять, чим вона живе; зрозуміють, що треба бачити Ісуса в усіх Його скорботних образах і подобах, служити Йому добровільно й самозречено, допомагаючи тим, хто навколо нас».

Папа римський Павло VI подарував свого розкішного білого «лінкольна» матері Терезі «за її всесвітню місію любові»; понтифік добре знав, що благородна черниця не використає автомобіль для своїх особистих потреб. Справді, мати Тереза ніколи не скористалася машиною. Натомість вона влаштувала лотерею і на виручені кошти заснувала лепрозорій — лікувальний заклад для хворих на проказу.

Покликана служити Цареві Небесному

Агнес Гонкса Бояксіу народилася 27 серпня 1910 року в місті Скоп'є (Македонія), в замогній албанській родині. Батьки її завжди були для неї зразком подружньої вірності і взаємної любові.

Роками пізніше мати Тереза згадувала:

— Моя мама, що її я не можу забути, була свята людина. В нашій сім'ї, надзвичайно щасливій і дружній, ми всі жили один задля одного. По трагічним передчасним відході тата, залишившись удовою в тридцять років з трьома малими кришенятами, мама робила все можливе, щоб ми виростили, сповнені приязні й ніжності одне до одного і до Агнця Божого. Понад усе вона плакала в нас віру й побожність. І найперше навчала нас завше уникати будь-якої брехні і лукавства.

Старший брат Агнес додавав:

— Насамперед мама вимагала від нас чесності. Не знаю, ким би ми виростили, якби не вона. Ми завдячуємо їй геть-чисто всім. Вона творила чудеса. Незвичайно сильна особистість крицевої вдачі, водночас вона вирізнялася скромністю, чуйністю, великодушністю, співчутливістю і глибокою вірою. Виховувала нас більше своїм власним прикладом, аніж словами...

Мати Тереза згадувала:

— ...Я була ще дуже юна, років дванадцяти, коли в лоні рідної сім'ї відчула непереборне бажання належати нашому Спасителеві... Горній глас звелів мені обрати шлях служіння моїм ближнім і присвятити себе цілковито й повністю Всевишньому. Мама сказала мені: «Ну що ж, доню, йди. Віддай свою руку руці Вседержителя і ніколи не відпускай її під час небезпечної земної подорожі життя. Намагайся присвятити себе без останку Христові».

Її духовний наставник отець Джамбрекович напучував свою вихованку:

— Ти знатимеш напевно, чи кличе тебе Господь і навіщо, коли відчуєш внутрішнє щастя. Ця глибинна радість серця — своєрідний компас, що вказує напрям, якого нам слід триматися в житті. Коли Спаситель душ наших закликає нас, ми повинні слухати, хоч би там що.

Брат Агнес спершу сприйняв новину як жарт. Він писав сестрі:

— Отже, ти хочеш стати монашкою, та ще й серед язичників! Ну, годі, будь серйозною! У світі є ліпші речі для такої гарненької, сміхотливої юної леді, як ти... Чи ти усвідомлюєш, що хочеш заживо похоронити себе?

Агнес відповіла йому:

— Брате, ти пишаєшся тим, що невдовзі станеш на службу до короля Албанії з двома мільйонами підданих. А на мою думку, незмірно почесніше виконувати волю Царя Всесвіту.

Хоча всі родичі й друзі присягались, що ніхто не плакатиме під час прощання на вокзалі, сліз пролилося море.

Драна Бернаї, з її змішаними почуттями радощів і горя, не могла знати о тій порі, що їй більше ніколи не судилося побачити свою дочку.

У Калькутті, цьому місті страхітливих злиднів і небачених розкошів, сестра Тереза майже двадцять років викладала географію й історію в монастирському коледжі Святої Диви Марії, де навчалися дівчата з багатих родин.

«Найдорожча мамо, — писала вона матері в Тірану, — мені невимовно жаль бути так далеко від вас, проте я благаю вас не засмучуватись і бути такою ж щасливою, як я, ваша дочка. Тутешнє життя вельми відрізняється від життя в Албанії. Школа, в якій я працюю, гарна й чудова. Вчителювання мені дуже до душі, і тут я оточена любов'ю. Нещодавно мене призначили директоркою, але я не змінилась, я така сама, як завше...»

Згодом мати Тереза признавалась, що покидати Лорето було для неї значно важче й болючіше, аніж покидати рідний дім на зорі юності.

Мільйони людей планети знатимуть матір Терезу з Калькутті у зрілому її віці, коли, здавалось, вона була огорнена серпанком внутрішнього умиротворення й триумфу, коли всі її сокровенні мрії і задуми переможно збувалися. А тоді, в серпні 1948 року, сестра Тереза полишала Лорето як мало кому відома, непримітна черничка, що мала з собою лиш невелику валізку і п'ять рупій готівкою. Тендітна молода монашка відважно крокувала в майбутнє з єдиною своєю зброєю — безмежною вірою.

Щоранку невтомна напівголодна худорлявка вирушала на роботу в небезпечні, глухі й брудні нетрі Калькутті до скривджених долею і суспільством бідолах.

Місія її розпочалася.

Одного дня Субашіні Дас, колишня студентка сестри Терези, постукала в двері її скромного помешкання.

— Матінко, — зронила дівчина, — якщо ви приймете мене, я хотіла б придатись до вас і працювати для бідарів.

— Якщо ти переконана, що Бог кличе тебе, — відповіла мати Тереза, — я не маю права відмовити тобі. Однак насамперед ти мусиш до кінця упевнитись, що дійсно волієш цього. Адже це нелегкий шлях. Ось зараз, приміром, ти вбрана у вишукане дороге сарі. Родина твоя живе при достатку. А тут тобі доведеться зрестися всього, і себе в тім числі, щоб служити Христові через найнещасніших. Подумай над цим і помолись. Я теж молитимусь за тебе.

За кілька тижнів Дас повернулася, повна зваги слідувати за своєю колишньою наставницею, хоч би там що. Вона готова була зодягти такий само простий біло-блакитний однострій, як і в сестри Терези, і готова прийняти такий же строгий триб життя, що свідчив про солідарність з покривдженими.

То були перші кроки майбутньої релігійної конгрегації Посланиць Милосердя.

Повсякчас мати Тереза мріяла, щоб люди бачили в паріях, пияках, наркоманах і хворих те, що Христос заповідав нам бачити: «Я голодував був — і ви нагодували Мене, спрагнув — і ви напоїли Мене, мандрівником Я був — і Мене прийняли ви. Був нагий — і Мене зодягли ви, слабував — і Мене ви відвідали, у в'язниці Я був — і прийшли ви до Мене... По правді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх, — те Мені ви вчинили» (від святого Матвія 25).

За матеріалами книги Гонзалеса-Баладо «Мати Тереза». Фотоматеріали взяті з книги.

Переклад з англійської Людмили ГОНЧАР

ДИТЯ ЛЮДСЬКЕ

Закінчення. Початок у числі 3, 6

Розділ третій: «ВАЖКА ЧИ НІ НОША ТВОЯ?»

5. НА ЗДОРОВ'Я!

А якою бути самій, як діяти? Не відкладайте візит у жіночу консультацію, — там вам допоможуть з'ясувати термін вагітності, ретельно обстежать, дбатимуть про усунення хвороб та ускладнень, допоможуть підготуватися до пологів. Як правило, в районних консультаціях ви зможете зустрітися з юристом, з його допомогою ознайомитися із законами, на які варто опиратися у своєму материнстві. Там же ви можете почути поради дієтолога, проконсультуватися у психолога, як уникнути психічних травм, протистояти життєвим незгодам і стресам.

На деяких моментах, пов'язаних з харчуванням вагітної, зупинимось і ми. Ви вже переконалися, що апетит у вас зріс, та ще й з'явилися дивні смаки. Нічого дивного: адже ви вже почали годувати дитину, все необхідне їй для будівництва свого організму вона бере від вас. Зрозуміло, чому ваша сім'я залишає для вас ласі шматочки, друзі хочуть пригостити чимось смачненьким, жартуючи: «Це не тобі, це дитині!». Від якості харчування залежить здоров'я породіллі і новонародженого. Однак це не значить, що їсти тепер належить за двох, — просто їжа повинна бути різноманітна і якісна: м'ясо і риба, молоко і масло, сири і олія, овочі, ягоди, фрукти, крупи і бобові. Подбайте, щоб на столі у вас були харчі, багаті білками, жирами, вуглеводами, вітамінами. Вже в перші тижні вагітності треба їсти чотири рази на день, далі, при можливості, п'ять-шість разів. І хоч іноді хочеться кислого або солоного, не варто перебарити, — починає мучити спрага, а багато рідини, випитої вагітною, насичує тканини. Ви починаєте набирати зайву вагу, проявляється схильність до набряків. Тож будьте дещо перебірливою, думайте, що їсте.

Одна з дієт для вагітних рекомендує споживати за добу 100—150 г пшеничного і 200 г житнього хліба, 40 г коров'ячого масла і 35 рослинної олії, 1 яйце, 40—50 г цукру, 200 г риби чи м'яса, 250 г фруктів, 400 г картоплі і 200 г інших овочів, 50 г крупи, 30 г муки і 30 г сметани, випивати 0,5 л молока.

Є інші дієти, але принцип їх зводиться до одного: ви споживаєте смачну і корисну їжу, пам'ятаючи, що серед продуктів, багатих білками, відає перевагу риби, сиру, м'ясові, рисові, гречці, молокові (на останньому місяці вагітності м'ясо обмежується), що організм вагітної жінки краще засвоює олію, а маргарин, воловий і баранячий жири виключаються повністю, що вуглеводи — це не лише цукор, а й мед, фруктоза, родзинки, курага, інжир, що надзвичайно корисно споживати моркву, салат, кріп, абрикоси, петрушку, зе-

лену цибулю, смородину, цитрусові, щодня випивати склянку настою шипшини, кислого молока чи кефіру.

Якщо ж у вас раніше були якісь інші правила харчування, продиктовані станом здоров'я, то і тут на допомогу вам придуть лікарі, склавши спеціальну дієту. А поки що ще одна порада: їжте, смакуючи кожен ковточок, не поспішайте — ваше дитя насолоджується з вами. На здоров'я!

6. ХТО НА СВІТІ НАЙМИЛШІЙ...

А тепер давайте разом поспостерегаємо, що відбувається з дитям і з нами самими протягом чудесних і тяжких дев'яти місяців виношування.

Нормальна вагітність триває в середньому 40 тижнів, або 280 днів, 9 лунних місяців. Першим критичним періодом вагітності вважається 7—14 день після зачаття — в цей час зародок особливо підпадає під вплив навколишнього середовища. Небезпечні радіація, перегрівання, киснева недостатність. Отже, не варто брати гарячу ванну, відвідувати сауну чи лазню, слід відмовитися від куріння та перебування у прокуреному приміщенні — з перших днів і до кінця вагітності. Такі «дрібниці», як пігулка від головного болю чи снодійне, ковток спиртного можуть зашкодити маляті досить серйозно.

З третього по шостий тиждень вагітності починається другий критичний період вагітності (його ще визначають 4—8 тижнями), коли плід особливо чутливий. Варто остерігатися інфекційних захворювань, бути особливо обережними з ліками. Слід відмовитися від надмірного споживання кави.

А наші бабусі радять саме в цей час дивитися на красивих дітей, на портрети, що зображують дівчаток і хлоп'ят: саме в цей час формуються лице вашої доньки чи сина. Допомагає чи ні перегляд гарненьких фотографій, але, мабуть, не буде гріха в тому, коли ви уявите рівенькі ніжки, маленькі витончені ручки, кирпатенький носик, широко розплющені очі того, хто на світі — наймишій і зовсім скоро прийде до вас. І вам стане спокійно й затишно. А це аж ніяк не зашкодить і малому: у нього зараз чимало роботи, твориться його плоть із вашої плоті — наприкінці другого місяця вагітності сформовані зачатки всіх органів і систем, він важить 11 грамів і має зріст 3 сантиметри. А фізіологи відзначають, що саме в цей час він надзвичайно подібний на зображення древнього божка... Він і справді нагадує божество, що чаклує над вами, бо все помітніше змінює вашу душу і тіло. Вже десь із третього місяця вагітності лікарі називають вашу майбутню дитину плодом — аж до її народження. А вона й справді нагадує плід, що наливається, дозріває — наливається і дозріває у своїй жіночності і ваше тіло. Ви, можливо, трішки поправилися; ні в якому разі не обмежуйте себе настільки, щоб ваш організм почав руйнуватися, — раціон вагітної повинен бути повноцінним, їжа — поживною. Наприкінці третього місяця вагітності плід вже сформувалася плацента — це з її допомогою живитимуться і розвиватимуться мозок, серце, кровообіг, інші життєво важливі системи. Ваш організм збудував своєрідний дім для вашої дитини — плацентарний

бар'єр. А саме дитя проявило свою стать: хлопчик чи дівчинка. Воно стало ним чи нею...

При сучасних дослідженнях ультразвуком можна з певністю сказати, хто народиться у матері — дочка чи син. І багато хто з вагітних благають лікаря сказати, кого ж принесе лелека... Нам здається, що коли на таке обстеження нема серйозніших підстав, не варто позбавляти себе того ефекту несподіванки, про який чомусь так ретельно подбала природа: навіть царям, для яких стать новонародженого була пов'язана з успадкуванням трону, навіть їм — «намісникам Бога на Землі» — не дано було це знання. Як і прості смертні, вони намагалися розгадати прикмети зовнішні. Будемо й ми неспішними — а що, як когось розчарує вістка «дочка» або ж, навпаки, — «син»? Ви — хоча б на хвилинку — засумніваєтеся або ще й подумаете: «Навіщо мені він (вона)?». Ваше невдоволення обов'язково буде відчуте плодом. І примусить його нервувати, мучитись... Навіщо ж обпалювати маленьке серце сумнівом і образою? Хай перебудує, як йому і належить, у стані гуління, радості, спокою. Подбаймо краще, щоб він був нагодований, — на жаль, зараз збільшилася кількість малят, які пройшли крізь внутрішньоутробне голодування, — це проявилось згодом низькою масою тіла, апатією, невірнівоюважністю. Не забуваймо і щоденні розмови з малюком, адже він у полі вашої енергії: ви плачете — і він плаче, ви смієтеся — і він сміється... Тому доцільно зрозуміти на власному досвіді, яка важлива річ — психогієна. Дотримуйтеся, в міру можливості, режиму дня. Займайтеся самовихованням — адже коли ви вже тепер привчите себе виконувати якісь необхідні вам і вашій дитині речі, вам буде легше згодом, коли турбот прибуде. Скажімо, щоденні прогулянки. Заняття елементарним автотренінгом. Перед сном і одразу після того, як прокинетеся, повторюйте собі: «Здрастуй, дитя! Ми — здорові. Спокійні і веселі. Ростемо і любимо життя. Ми все перенесемо спокійно і радісно, щоб бути удвох». Або: «Ось і минув день, ще один день нашого спільного життя. Ми обоє були молодцями — мама працювала, а ти, мого серденька, гарно їло, спало, думало, росло. А тепер час спати — міцно, аж до ранку. Спи, мого дитя, добраніч!». Якщо ви звикли ходити до церкви, то тепер молитесь не лише за свою, але й за дитячу душу, — тож хай ваші молитви будуть відвертими, світлими... Відвідайте концерти класичної музики, подивіться балет чи театральну виставу, поблукайте в музейній тиші біля чудесних полотен. Уникайте того, що збурює погані почуття і відчуття.

На зміну вашим переживанням тепер повинні прийти роздуми — не варто розгойдувати «маятнику» всередині себе. У вас є підстави любити себе, — ви народите дитя і робите все для того, щоб воно було здоровим. Думайте про хороше, починайте свій день, усміхаючись. А коли вам тривожно чи сумно, попробуйте

з цим боротися в такий спосіб: підберіть музику, що відповідає вашому настрою. А потім поступово змінюйте музику, і ваш настрій буде змінюватися разом із нею. Допоможуть вам і кольори: попробуйте закутатися у хустку теплих, яскравих тонів — і вам одразу стане спокійніше, веселіше. Врешті не забуваймо, що сама гігієна — гарний наш помічник. Прогулянки — ви обираєте для них маршрут у скверах чи парках, приймаєте повітряні ванни. Від загару доведеться відмовитися — можна перегрітися. Щоденно беріть душ, обливайтесь теплою водою. Уважніше ставтеся до свого вбрання — будьте гарною до останнього дня вагітності.

Блузи, жакети, широкі спідниці вам дуже згодяться. Перегляньте взуття і відкладіть на потім черевки на високих каблуках — ходити в них небезпечно і шкідливо. Робіть легкий масаж з кремом на ніч.

Побувайте у зубного лікаря, прислухайтеся до його порад. Починаючи з третього місяця вагітності, втирайте невелику кількість живильного крему в шкіру живота і грудей, щоб вона стала еластичною і менше розтягувалася.

Гляньте — ви в повному порядку, приваблива, загадкова. Такою ви неодмінно сподобаєтеся і собі, і тим, кому хочете сподобатися. Настав четвертий місяць вагітності. Деякі жінки відкладають свій візит до лікаря до того часу, поки плід заб'ється. Медики попереджають: це вкрай небезпечно! Адже може статися, що вам необхідне генетичне обстеження, а це останній термін для його проведення. До того ж, треба обов'язково зробити аналіз крові, аби визначити резус-фактор. Може виявитися, що у вас він — мінусовий, а у чоловіка — позитивний. Якщо у жінки кров резус-мінусова, а у дитини — резус-позитивна, може розвинути серйозний імунологічний конфлікт, першою ознакою якого лікарі вважають наявність у крові вагітної антитіла. Якщо ви вчасно обстежитесь, медики вживуть усіх заходів для розв'язання цього конфлікту, захистять

вашу дитину від гемолітичної хвороби.

Наприкінці четвертого місяця вагітності ваше тіло змінюється все більше. Довкола сосків можуть з'явитися потовщення, обідки навколо них потемніють. Якщо є веснянки, вони теж темнішають. Живіт стає вищим, він поволі піднімається до пупка, — приклавши до нього руку, ви можете порівняти своє дитя з великим яблуком, що зріє всередині вас.

Якщо ви думаєте, що вам не уникнути пігментних плям, то можете почати вмиватися настоєм листя петрушки — він підтримуватиме білизну шкіри. Коли

ж у вас з'явиться так звана «маска вагітності» — її у народі ще звуть «орлом», бо темні плями під очима нагадують два крила, — не побивайтеся. Після пологів вони неодмінно зникнуть, а поки що «маска» дасть привід комусь вам сказати: мабуть, у тебе народиться орел! Або: буде дівчинка! Ач, як співає мамину красу!

А ви будьте спокійна і уважна до себе: починається п'ятий місяць, дивовижний час, коли ви матимете змогу не лише подумки звертатися до дитини, а й чути її. Очікувано, але й несподівано — дитя заб'ється. Малюк привітає вас своїм першим порухом, враження від якого ні з чим не порівнювані. Ви відчуватимете віднині, як йому, — рухи можуть бути спокійними, швидкими, а то й наполегливими, коли йому щось не подобається. Ви зможете «розмовляти» зі своєю дитиною, приклавши руку до живота, — вона відповість вам кількома поштовхами. Ще: малюк вам дасть зрозуміти, що йому не подобається шум, задуха, ваша збудженість, — він починає битися наполегливіше, наче благаючи вас повернутися туди, де спокій і тиша, а ви весела і врівноважена. Віднині ваша «перекличка» постійна. Якщо ж плід затихає і мовчить цілу добу — треба негайно звернутися до лікаря. Однак й не «штурхайте» його зайвий раз, аби він вам відповідав, — малюк робить те, що йому належить: багато спить. І бачить сни. Можливо, що сниться йому минуле вашого роду, сняться сни про прийдешнє. Спить — поспує... На шостому місяці плід починає дихати, він уже майже готовий до того, щоб мислити, бачити, чути, він — відчуває. Ви можете разом з малюком почати музичні вечори — ненародженим подобається музика Вівальді, Моцарта, Гріга... Та й ваше серце почуватиметься спокійніше під прекрасні мелодії, а певний ритм вашого серця для нього — найсолідший. Ви, мабуть, звернули увагу на те, що я часто пишу про серце. Так, у період вагітності ваше серце перестає бути просто насосом, який помпує кров і жене її жилами, забезпечуючи фізіологічне життя. Серце вагітної стає годинником, який відлічує радісні і тривожні хвилини буття, зав'язаного в лоні. Воно — джерело тепла і любові, що зігрівають дитину. Врешті, перша мова, якою мама звертається до дитяти, це мова серця, мова любові. Недарма понад усе, згодом, коли дитина народиться і виросте, цінємо ми сердечні стосунки між сином і матір'ю, сердечну любов дочки до старої матусі... Під серцем носимо дитя, наче під сонцем, і перші, почуті нами його слова сказані просто в серце... Тож відкрийте наші серця нашим ненародженим дітям! І, дбаючи про раціон, не забудьмо, що не шлунок, а саме серце слухає дитина, в ньому шукає пристанку його маленьке сердечко зі своїми важкими питаннями: «Чи бути мені? Чи любиш мене, мамо?». Тепер малюк уже хоче, аби ви говорили до нього і про нього. Говоріть про малюка з батьком, звичайно ж, радісно, — йому буде приємно. Він відчує, що його люблять і чекають з нетерпінням. До речі, саме в цей час він може запам'ятати голос батька, щоб пізнати його після народження. Популярну літературу обійшов такий факт: у 1986 році в США створили школу навчання дітей внутрішньоутробного періоду життя, в яку ходили 700 майбутніх батьків і матерів. Один з батьків цієї школи досить часто прикладав шок до живота і звертався до дитини: «Малю, я твій тато!». Після народження син одразу почав пізнавати цю батькову фразу і перестав бавити плакати, почувши її. Доведено, що батьки, які спілкувалися з дитьми до народження, одразу можуть заспокоїти маленького плаксу...

Все це свідчить про те, що варто подбати, аби малюк тишілося від навколишнього оточення, від голосів та інтонацій, які воно чує, від вашого до нього ставлення.

7. ВАЖКА ЧИ НІ НОША ТВОЯ?

Шостий-сьомий місяці вагітності — це той час, коли ваш стан уже неможливо не помітити. Ви ще продовжуєте працювати, отже, перебуваєте на очах у

людей, — варто подбати, щоб у вашому гардеробі з'явилася сукня чи костюм спеціального крою, яка личила б вам і освіжала вас. Ваша усмішка, лагідний настрій, рівний голос, спокійні жести нададуть вам такої чарівності, що не поступатиметься тій порі, коли ви були стрункою, але звичайною. Безперечно, і ваші колеги уважніші до вас, толерантніші. Злих людей уникайте. Якщо ж хтось, незважаючи на ваш стан, хоче вас «дистати», — не вступайте в суперечки. Час усе розставить на свої місця...

Якщо вам здається, а лікар також підтримує вас у цьому, що ваше самопочуття буде кращим, коли ви побудете вдома, — то ви можете взяти відпустку: як відомо, вагітній щорічна відпустка надається за її заявою незалежно від стажу роботи в даному закладі, організації, на підприємстві. Коли ж відпустка по вагітності і пологах настає в той час, коли ви перебуваєте в черговій відпустці, то остання переривається, і використати її ви зможете за своїм бажанням.

Взагалі ж, — радимо вам обов'язково звернутися в цей час до юриста і дізнатися, які права і привілеї надає держава вагітній і матері новонародженого. Згодом вам буде не до юридичних консультацій, а потреба в них може виникнути. Тож заведіть собі спеціальний зошит і занотуйте в нього ті параграфи і статті законів, які вам назве юрист: про

можливо, знадобляться й самій дитині. Отож тепер, коли тільки починається відпустка, вам захочеться зробити своєрідну «ревізію» свого господарства, надати домові тих риз, які найбільше зроблять його схожим на гніздечко. Байду-же, скільки у вас кімнат, — ви все одно вже нагледіли найзатишніший, найсвітліший куточок для малого, але поки що зайняті іншим. Гляньте, чи є у вас у господарстві емальоване відро з накривкою, бак чи каструля для виварювання пелюшок. Емальована кружка. Дві каструльки. Кілька пляшечок з позначкою грамів. Якщо є, підготуйте їх і зберіть в окремому місці, — потім не доведеться поспіхом купувати зайві речі. Відведіть у своїй господарчій шафі полицку, де їх, вимиті і вкип'ячені, ви поставите. І забудьте про них до тої пори, поки знадобляться. Адже ви, мабуть, дотримуетесь того правила, що зарані нічого не варто готувати. Що ж, можливо, це правильно. Але, як відомо, всі експромти готуються заздальгидь. То чому ж так, між іншим, не тримати в господарстві метрів десять марлі, вату, світлу байку, кількоро метрів полотна. Колись усе знадобиться... Отож, з самого початку вагітності варто бути тою господаркою, що пташить, складає нитку до нитки, ложку до чашки — «на господарстві все знадобиться...».

Можливо, що ваш чоловік і родина захочуть освіжити квартиру ремонтом.

відпустку по вагітності і пологах, післяпологову та додаткову відпустку, відпустку по догляду за дитиною, збереження трудового стажу і робочого місяця і т. д. Часу на це ви затратите небагато, а спокій і впевненість у завтрашньому дні збережете.

У цьому ж зошиті ви вже можете записати, що буде необхідним новонародженому. Як правило, у кожній жіночій консультації є перелік «посагу» новонародженого. Але ніхто точно не знає, що є у вас у господарстві, як ви збираєтесь використати ті чи інші речі. Ось і настала пора підрахувати, що ви зможете купити, що, можливо, подарують батьки, що перепадуть у спадок від старших дітей. Але сторінку з позначкою «для малюка» ви вже можете поволі заповнювати. До речі, про цей зошит. Повірте, він — незамінний. Шкода, якщо ви не завели його раніше, але й тепер не пізно. Запишіть у ньому дату, коли вперше здогадалися, що ви — при надії. Занотуйте час відвідування жіночої консультації. Запишіть прізвища лікарів, з якими мали справу. Якщо пережили якісь ускладнення — скажімо, перебували в лікарні по збереженню вагітності, робили обстеження, погано себе почували, приймали якісь ліки, — зазначайте це записом у щоденнику вагітності. Це — не додаток до вашої картки в лікарні. Це — спостереження, які вам стануть за знахідку пізніше, коли виникнуть ті чи інші суперечності. А ще — зазначте там, коли відчули перший порух вашої дитини, перший її поштовх. Чи бачили сни про неї. Власне, це буде ваша книжка про дитину, де поруч із звичайними, необхідними речами зазначатимуться й такі, які ви пам'ятатимете упродовж життя і, цілком

Це прекрасно, але хай роблять це без вас, щоб не вийшло так, як в однієї моєї знайомої, яка доклеїла шпалери і викликала «швидку» — дитя народилося восьмимісячним. І хоч усе владналося, і донька її наздогнала своїх ровесників, не варто ризикувати, — дитина повинна бути у вашому лоні стільки, скільки їй належить.

У своїй оповіді ми зумисне не пишемо про такі ускладнення, як ранній та пізній токсикоз у вагітних, загроза зриву та зрив вагітності, неправильне лежання плоду, передчасне народження. Все це носить назву медичних випадків, і вирішувати їх, у кожному індивідуальному випадку, лікарям. Яку б яскраву статтю чи книжку ви не прочитали, якою б не були упевненою в собі, та не варто ризикувати з першого до останнього дня вагітності. І якщо у вас виникають болі внизу живота, паморочиться голова, з'явилися набряки, — негайно поспішайте в лікарню. Вірте, що найкращий друг вашого дитяти і ваш особистий на цей період життя — лікар!

Ми ж із вами і далі ведемо лише довірчу бесіду подруг, як і домовлялись.

Сьомий—восьмий місяці вагітності — особливі. Ви вже знаєте, що носите в собі цілком життєздатну істоту. І якщо навіть станеться так, що з якихось причин дитина народиться дочасно, вона житиме. Лікарі зроблять усе, аби дитина жила. І вона житиме, бо вже здатна дихати, бачити, Є, безперечно, багато нюансів, що потребують роз'яснень медиків у кожному випадку, і ми не будемо заглиблюватися в них. Ми скажемо про інше, поклавшись на власний досвід. Змінюється ваше спілкування з дитиною. До цього терміну ваша ноша була легкою, май-

же непомітною. Тепер ви відчуваєте і своє обважніле тіло, і вагу дитини інакше. Маленький божок всередині вас стає диктатором: він задає вам ритм життя і ходи, звички і уподобання, йому може вадити ваш голосний сміх, він може розсердитися на вас, коли ви надмірно чимось захопитеся чи на щось різко відрегуєте, він тонко відчуває ваше оточення і дає зрозуміти вам, що з вами на одинці чи в колі близьких йому найкраще... Власні незручності і відчуття поволі відступають на другий план і одного дня ви зрозумієте, що сама Природа вчить вас майбутньому материнству: терплячість, терпіння, поміркованість, змобілізованість, рішуче впокорення власних пристрастей поволі заводять вас. Безперечно, це дуже нелегко, особливо коли до цього ви жили так, як вам подобалося. Ви відчуваєте, що самі стали предметом боріння, — не лише з вашою душею, але й із тіла вибирають те, що необхідне йому, дитяті. Не опирайтесь. Не плачте безпричинними слізьми, не нарікайте — так треба. Природа не може віддати дитину в слабкі руки. Вона готує вас до того часу, коли безпомічне, крихітне тільки опиниться віч-на-віч зі світом, де ви — головна заступниця. Беріть. Якщо тепер, коли ви *ходите важкою*, ви зможете відчути все те, що загрожує дитині, ваша інтуїція або чуття його потреб — назвіть як хочете — закріпиться у вашій душі, розумі і серці, вам буде набагато легше рости дитину, *відчувати*, що їй потрібно, а що ні. Це ваша дитина, і вже тепер вона попереджає вас про ту небезпеку, якої хотіла б уникнути, народившись. Достойно витримайте ці випробування, і все буде гаразд. А своя ноша, як відомо, сама несе вгору...

Отож, іде останній місяць вагітності. Орієнтовно, разом із лікарем, ви вже вивадили дату народження своєї дитини. Це дуже просто: до першого дня останніх місячних додати сім днів і відрахувати назад три календарні місяці. Той день, на який вказують обрахунки, і буде днем народження вашої дитини. Але цілком можливо, що це станеться на тиждень раніше або на кілька днів пізніше. Ви й самі з кожним днем відчуваєте, що скоро народите. Живіт стає кругліший і нижчий, малюк озивається сильнішими поштовхами — йому теж тісно, він уже готується до зустрічі з вами. І неодмінно повідомить про свій прихід — десь за тиждень-другий перед пологами ви відчуєте, що ваші тривоги вляглися. Вам навіть дихати стало легше — живіт не підпирає кожен ваш подих. Ви вдихаєте на повні легені і — раптом — розумієте: він уже хоче народжуватися! Готовий до цього. А ви відчуваєте, що — скучили за ним, як не скучили ще ні за ким у своєму житті. За ці 280 (чи трохи менше) днів ви звикли до його існування у вас під серцем. Спочатку ви відчували його, як хвилю тепла, як дивну свою забаганку. Потім — як маленького хороброго завойовника, пташку завбільшки з жолуду, яка гніздиться всередині вас і якій ви радо підкоряєтесь, бо знаєте, що то не примхи, а життєві потреби маленької істоти; згодом, коли вже стільки мрій перемяряно, планів передумано, що аж здаються вони міражем, — воно озвалось до вас поштовхом і постало в образі дитяти всередині вас; ви його поїли, годували, говорили до нього, втішали і втішались ним, ростячи у своєму лоні, а воно теж часу не гаяло: не тільки вас і ваших ближніх переконало у своєму існуванні, але й навчило чекати себе. Його — очікують, а ваше бажання зустрічі з ним сильніше острахів і фізичного випробування, що попереду. І одного ранку ви прокидаєтесь від передчуття вашої зустрічі. Дитя в дорозі до вас — бажане, кохане, незамінне! Тільки воно потрібне сьогодні вам, і даремно всі хвилюються інколи більше, ніж ви самі: все буде добре! Ви знаєте точно, бо носили своє дитя в любові і народите його з радістю. Хай у цей день буде все добре і прихильне до вас і Бог благословить вас на святу вашу роботу — народити дитя.

Закінченн на с. 14

Розділ четвертий: НАРОДИТИ В ЛЮБОВІ

Закінченн . Поч. на с. 11—13

8. ПЛАЧ ПЕРЕМОЖЦЯ

І ось вона, та подія, про яку ви будете говорити стільки, скільки житимете. Минатимуть роки, а якісь деталі все одно не забудуться, більше того, ввійдуть до сімейних переказів: адже і батько дитини, і дідусь, і бабуся — всі переживали, всі вболівали, всі щось робили в ту мить, коли народжувалася дитина: хтось стояв під вікнами пологового будинку, хтось подумки молився, а хтось, як велить старовинний звичай, повідмикав усі замки в домі... Звичайно ж, героїнею цього сімейного епосу будете ви, породіллі, — ви виконали колосальну роботу і народили на світ людину, чий зовнішні параметри вмістилися в допустимі 2,5—5 кілограмів і 47—60 сантиметрів, засвідчивши «дозрілість плоду». Дякувати Богу, при всіх наших труднощах досягнення медицини і її стан в Україні такі, що кожна жінка може розраховувати на благополучність пологів — кожну деталь їх породіллі запам'ятає і буде готова ще й ще обговорювати. А малюк?

Як довелося йому? Що відчував і запам'ятав він у час свого випробування, коли ваше тіло, кероване природними інстинктами і досвідченою акушеркою, провело його пологовими шляхами? Чи було йому боляче так, як і вам, чи він страждав ще більше? А коли ви пережили кесарів розтин, що відчувало дитя, якого вибирали з наркозованого тіла матері хірургів руки? Що відчуває дитина, мати якої кричить лікарям: «Робіть з ним, що хочете, тільки звільніть мене від нього швидше!» — або голосно лає чоловіка, «через якого все це сталося...»?

Отже, поговоримо про третю частину твердження про те, що «дитину треба зачати, виносити і народити в любові...»

Народити в любові... Що це значить? Якщо перше і друге здійснилося і жінка грала там першопочаток — вона жадала дитину, вона носила бажану дитину, то в пологах, на нашу фізіологічну думку, — прислухайтесь, завжди кажуть: «дитина родиться!» — чимало доведеться потрудитися дитині; вона — центр усього того, що називається «пологи». Інакше навіщо вся ця «пологова діяльність»? За час вагітності ви виробили спільне енергетичне поле з вашою дитиною, і вона навчилася вас розуміти. Не припиняйте зв'язку зі своїм малям — зберіть хоч на хвилину і прислухайтесь до нього: ось воно зазирало і чекає, що буде з ним, перепочиваючи між переймами, — невмолимим скороченням м'язів вашого тіла виганяють його геть, а ви, — чию любов він звик чути повсякчас, — ви плачете або мовчите? Ні, так не годиться. Зберіть з силами і зверніться до нього так, як звикли вже гово-

рити: «Малюк, я чекаю тебе. Я допомагаю тобі — потерпи, і скоро все буде добре. Я люблю тебе, — постарайся, щоб ми швидше перемогли разом». Що ж, можливо, після цього ви швидше почувте плач своєї дитини. Він обов'язковий, цей плач переможця, — ним він звітує, що чує доторки, бачить світло, відчуває температуру і рух повітря; його душа вражена пережитим (реакція на комплекс нейро-рефлекторних виявів, скажуть лікарі) — і шукає вашої підтримки: плач — поки що єдина мова, якої навчив його Господь, посилаючи на Землю, бо, на жаль, тільки на неї ще відгукуються незовсім зачерствілі люди. Плач — свідчення того, що ти — людина, народжена людиною... Якоюсь так повелося в наших лікарнях, що, виконавши всі необхідні операції, акушерка забирає дитя від матері, даючи їй «відпочити» — у пологовому залі, а потім у палаті. Цей відпочинок здебільшого тратиться на обговорення пологів з породіллями та чеканням, коли маля принесуть годувати, — через 6, 12, 24 години... А там, на Заході і Сході, роблять давно інакше. Називають це дешо грайливо: «метод кенгуру». А й справді, опалий, м'який живіт породіллі нагадує кишеньку в якій ще недавно ховалося маля. То чому б не дати синові чи дочці полежати на теплом, рідному, такому зручному ще кілька годин тому «пупцеві»? Маля заспокоюється, відпочиває. Можливо, у цю хвилину, коли настала тиша, воно переживає перше почуття з тих, які прийдуть до нього значно пізніше: колиска замала, потрібен простір... Ось він, світ! І поруч — найрідніша. Мама. Зрозумівши це, він заспокоїться, ручки і ніжки заворушаться. Саме тепер і прикладають його до материнських грудей — як відомо, молозиво надзвичайно необхідне новонародженому... Та й ви, відчувши його, після болю і мук, на легкому тілі, не відчуєте спустошення. Пуповина, яку перев'яжуть дитині просто на вашому животі, не буде закопана під порогом вашого дому чи під родючим деревом — не ті тепер часи. Та повіт цей навечно прив'яже дитину до вашого серця — його стукіт дитя розрізнить у цей святий і життєво необхідний йому момент. І ще одне. Нині вже точно доведено, що відсутність материнського молока пояснюється нервово-емоційними причинами і небажанням матері годувати дитину. А якщо ви почувте на своєму тілі оце крихітне безпомічне створіння, хіба у вас не виникне бажання прив'язати його до себе знов — уже не пуповиною, а молочним струменем, цівкою молока, яке для нього зараз украй необхідне?! Дитя обов'язково зможе смоктати, відчувши ваше бажання погодувати його. І того харчу, що є зараз у ваших грудях, для нього вистачить. А там ви подбаєте про те, щоб молоко при-

бувало. Але й маля подбає про це теж — воно висмокче стільки, скільки йому треба тепер, і задасть вашому організму «програму» на потім. Вільне годування — це ваше визнання дитини як особистості з перших хвилин появи на світ. Якщо ж, через стан вашого здоров'я чи дитининого, годування відкладуть — не тужіть! Ви обов'язково матимете молоко, бо дуже цього хочете!

Разом з платними пологами прийшла до нас і можливість бути чоловікові присутнім при пологах.

На нашу думку — одна справа — передпологова палата, де чоловік або ваша мати перебувають біля вас, підбадьорюючи й відволікаючи. А пологи? Хай чоловік побачить і вас, і маля тоді, коли ви зробите все те, що природа призначала лише вам і до чого в усі часи допускалися лише посвячені... Українські звичаї забороняли чоловікові бути при пологах. В них жінку супроводжує лише повітуха.

Не можемо не сказати кілька слів про ось що. Хто з нас не чув таку фразу: «Всмоктав з молока матері...». Що чекає на вашу дитину з вашим молоком? Невже ви будете просто розглядати її, від хвилювання проковтнувши не лише язик, а й думки? Зберіться. Віднині вам не можна бути не уважною чи забудькуватою. Ось вона, ваша маленька донька. Це він з вами, ваш син. Подякуйте подумки Богу — все гаразд. Прикладіть немовлятку до лівої груді, — так воно почує звичний стукіт рідного серця, а правою рукою ви зможете перехрестити його, коли вірите в Бога, просто щось поправите, захочете торкнутися волоссячка, щічки, чола... І коли відчуєте, що воно вже зробило перший ковток і йому це вдалося, скажіть йому все: як ви його чекали. І яка будете добра до нього. І яким хочете його бачити. І як будете старатися... Словом, говоріть усе, що йде від вашого серця, з його глибини. А ми не будемо підслуховувати. Ми тихенько радітимемо, що все це — збудеться. Як відомо, коли люди щось обіцяють одне одному вперше, вони намагаються виконати все...

9. ЛЮБИТИ СВОЄ МАТЕРИНСТВО

Від автора. Було літо 1987 року. Жарке, з нічними грозами і дощами, після яких зелень засвічувалася ще яскравіше, а квіти не втомлювалися цвісти знову й знову. Я носила свою довгождану дитину, і все навколо вказувало на нашу швидку зустріч: пташка, що пильно вдивлялася в мене, на якусь мить виникнувши на підвіконні; метелик, що вився довкола моєї голови в саду; яблуко, що довірливо світило зернятками через воскову корку... Ніколи раніше душа моя не відчувала такої повноти і рівноваги, такої пронизливої розкритості й діткливості — здавалося (а може, так і сталося), ніби все те, що звалось досвідом, знялося в мене легко, як шкаралуща, і тепер від світу дитя і мене відділяла лише тонюсінька перлова плівка. І ми обоє з дитям нагадували беззахисне яйце-виливко, яке легко поранити. Одначе, а я в це твердо вірила, обоє були під надійним захистом Бога і Природи, які благословляли нас обох: мене на материнство, моє дитя — на прихід у людський світ. Виникало безліч питань і одне з них — як позбутися сумнівів і страху. Любити — підказувало серце. Любити своє материнство і своє дитя. Знайшовши цю відповідь, я відчула величезну солідарність усіх жінок світу. Їх досвід, самі люди довкола мене були свідченням того, що все збудеться. І що прийде час, коли й мій досвід комусь знадобиться.

Саме тоді й з'явився задум цієї книги — книги про народження матері і дитини, книги, яка б фіксувала все те, що необхідне дитині перед її приходом і після її народження, що з'являється як результат власних спостережень за власним тілом і душею, і про що вичитано в десятках мудрих книг, написаних лікарями, вихователями, педагогами, психологами, батьками. Задум книж-

ки і дитина народяться разом!

Минуло літо. Надходив день народження моєї доньки (я була переконана, що це буде дівчинка, так звітували сни). Я рахувала останні дні, і це чекання пересилувало страх і тривогу — мені належало виконати роботу, яку поклали на мене Бог і Природа, яку виконували мільйони жінок до мене і виконуватимуть після мене. Роботу, покладену не тільки на тіло, а й душу — народжувати дітей. Можливо, що саме це й привело мене до храму. У Володимирському соборі Києва йшла велика служба напередодні Різдва Богородиці. Було багато людей, але вони розступилися і дали мені можливість підійти до ікони святої Діви Марії. Я склала найщирішу молитву свого життя: «Пресвята Діво, покровителько світу, покровителько матерів і дітей, заступнице наша! Ти пізнала радість і муки материнські, народивши Сина Божого. Допоможи мені народити і зберегти в здоров'ї і досконалості дитя людське, дати йому все краще, що маю і матиму, і хай разом з ним ростиму душею своєю, не знаючи зла і нічності, переймаючись терпінням і терплячістю.

Пресвята Богородице, спаси, сохрани і помилуй усіх, хто народжує і народжується, і серед них — нас із дітьми! Во ім'я Сина Божого будь милосердна до дитяти людського!»

...Моя донька народилася в День осіннього рівнодення. Моя мама народилася в день весняного рівнодення. Між весною і осінню — мов на годині — летить доля жіноча моя. Багато хорошого в ній, але гребінь її — день осіннього рівнодення, що подарував мені доньку, вихопивши її з морської піни, викликавши її з Весівіту, з безмов'я бездітності, — Господь почув мої благання і вручив мені чудесне маля, аби дбала я про душу і тіло його до того часу, доки сама **підє вона** по дорозі життя.

Життя людське прекрасне і страшне. І можливо, що води, в яких плавають діти у нашому лоні, подібні за складом до наших сліз. Якщо це так, то тільки сліз найсвітліших, найрадісніших, сліз самовдосконалення і просвітління. Ось чому кожне новонароджене дитя — ангел безгрішний, якого доля відає нам у руки і за якого ми відповідаємо перед людьми і Богом. Чимало часу минуло від останньої крапки, поставленої мною на останній сторінці цієї нехитрої повісті. Ввійшло до неї, звісно ж, не все, що можна дізнатися про народження дитини, про те, як носити її, як берегти... Щось було надто особистісним, потаємним, — жінки зрозуміють мене; про щось належить говорити лише медикам, отож остороженість перед спеціальними знаннями стримувала мене, — лікарі зрозуміють мене; сумніви — чи потрібно це людям, чи варто про це писати, — мої опоненти зрозуміють мене, — відклали оприлюднення цих нотаток на багато років...

І ось тепер — чи то тому, що прокинулася в мені повітуха — моя прабаба Настя була бабою-бранкою, пупорізкою в селі Краснім на Дніпропетровщині, чи то настає час відповіді на заповітні питання доччині та її ровесниці, з якими ми дружимо, чи надто нестерпно є малочисельність вагітних жінок в Україні, я надрукувала свою повість.

Увійшло до неї все, про що я читала в спеціальних книгах, — з великою надією, що пригодиться вона не лише мені, але й іншим жінкам-матерям, бо, складаючи й пишучи її, я думала не тільки про те, ЩО Є моя дочка, моя дитина для мене, а й намагалася зрозуміти ХТО Є Велике Воно — **ДИТЯ ЛЮДСЬКЕ**... І зрозуміла: можемо відповіді на це ХТО? — тільки разом з тими, хто народжує, хто носить, вибираючи собі ім'я над іменами — МАМА. Ним обдарувала мене моя донька. Разом з нею прожили ми ці роки у світі, де вона вибрала саме мене для свого життя. Дев'ять місяців під серцем, рік біля серця, а далі — рука в руці. Дай Боже, щоб і далі — рука в руці!

Любов ГОЛОТА

«ДАЙ, БОЖЕ!» В КИЇВСЬКІЙ КОНСЕРВАТОРІЇ

23 травня відбувся концерт відомого дитячого фольклорного ансамблю «Дай, Боже!». Дійство мало дві частини: перша називалася «Чотири оберти навколо кореня» і була складена суто з автентичного народного співу. «Чотири оберти» символізують чотири пори року — зиму, весну, літо та осінь і пов'язані з ними пісні. Виступи ансамблю вирізняються своєю коректністю, безпомилковістю. Всі учасники мають дивовижні голоси і акторський талант. Багато хто з них грає на різноманітних музичних інструментах, усі чудово танцюють, а про їхній надзвичайний спів не треба навіть і говорити. Треба слухати. В гурті немає чітких вікових обмежень — наймолодший Яринці лише два роки, хлопчикам — Теодозію та Ярославу — чотири та шість, а найстаршим, наприклад Соломії, виповнилося п'ятнадцять. Усі виступи публіка зустрівала гучними оплесками і схвальними вигуками. Та найбільше захоплення і розчулення в усіх викликала саме дворічна Яринка, яка запитала в матері-Покрови, коли ж їй нарешті вийде заміж?

Друга частина називалася «Птахи в майбутнє» і була представлена вже сучасними піснями. Виконували їх гурти «Автентичне життя» та «Потужні дівчата» — фактично, це був «Дай, Боже», бо учасники їх одні й ті ж виконавці. Після атмосфери фольклору, розчуленості і ширості, що панувала в залі, музика здавалася занадто гучною, спів — несправжнім і недоцільним. Я розгубилася — навіщо після народних пісень, які викликали стільки захоплення і внутрішньої розкутості, стільки бажання заспівати теж так, щоби почули — вони, наші пращурі, — навіщо було псувати все це надзвичайне враження виступами, які абсолютно не є народним співом і не збігаються за тематикою і напрямком з попередніми? Власне, це лише моє враження. Хтось думає інакше...

Але, попри все, я отримала від концерту задоволення, і ще й досі буває в душі лунають уривки чудових пісень, пісень від сердець наших видатних пращурів — щирих, вірних, справедливих, величких, співучих.

ПАВЛИНА,
учениця 7-го класу
школи № 171 м. Києва

Л. Шевченко. Штрих осені

Л. Шевченко. Подих вічності

Шевченки — Людмила та Іларія, мати й дочка, працюють однією сімейною фотокамерою під різним творчим кутом зору. Їх надихають інтонації пейзажу, історична архітектура, різні життєві дрібнички, несподіваний натюрморт, філософські роздуми, стосунки між людиною

та природою, гумор повсякдення тощо. Приємно зупинитися й побачити те, що не помітили інші. Здрігнувшись і задихнувшись від захвату — ось вона, удача! Адже мистецтво фотографії — це спостережливість, почуття, краса, філософія. Тим більше аматорське

фото, коли є можливість творити не на замовлення, а не поспішаючи, експериментувати, дозволяти собі будь-які фотозабавки й пишати тим, що ти бачиш цей світ так, як його ще ніхто не бачив.

Раїса ТАЛАЛАЙ

І. Шевченко. Невільник

І. Шевченко. Карпатський велетен

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.
Головний редактор
Любов Голота

Шеф-редактор Павло **МОВЧАН**
Редакція: Л. Голота, Я. Гоян,
А. Журавський, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук
Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світліни не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1,
завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30.

Індекс 30617. Зам. № 3301208. Наклад 3000.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»